

เอกสารเผยแพร่ ฉบับที่ 708

Publication No. 708

การจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขา

เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ

ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

นางสาวศุภานัน เจริญชนิดภัก
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี
สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

เอกสารเผยแพร่ ฉบับที่ 708

Publication No. 708

การจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรรมดีเด่นแห่งชาติ
ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

นางสาวศุภานัน เจริญชนิดภัก

สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี
สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

คำนำ

เอกสารวิชาการฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอผลการศึกษาและจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรรมดีเด่นแห่งชาติ สาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” ซึ่งเป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่พัฒนากระบวนการวิชาการเพื่อยกระดับมาตรฐานการเชิดชูเกียรติเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินสู่ระดับชาติ โดยมุ่งหวังให้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ในการส่งเสริมเกษตรกรให้เป็นต้นแบบของการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินของรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่ไปกับการรักษาความสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรอย่างยั่งยืน

เนื้อหาภายในเล่มประกอบด้วยผลการศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานการคัดเลือกเกษตรกรในปัจจุบัน การระบุช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของสาขาอาชีพใหม่ ตลอดจนการพัฒนานวัตกรรมเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ในรูปแบบชุดแบบฟอร์มมาตรฐานรวม 11 แบบฟอร์ม ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้จากหลากหลายสาขาวิชาเพื่อให้กระบวนการคัดเลือกมีความเที่ยงตรงและเป็นมาตรฐานสากล ผลงานวิชาการชิ้นนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงร่างหลักเกณฑ์การให้รางวัลเท่านั้น แต่ยังเป็นฐานข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ที่พร้อมสำหรับการนำไปพัฒนานโยบายการจัดการที่ดินในมิติอื่นต่อไป

ผู้จัดทำขอขอบพระคุณผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และคณะกรรมการระดับกรมทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และมอบนโยบายที่เป็นประโยชน์ยิ่งในการยกร่างแนวทางฉบับนี้ รวมถึงขอขอบคุณคณะทำงานสหวิทยาการและเพื่อนร่วมงานทุกส่วนงานที่ได้ร่วมระดมความคิดเห็นและสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการจนทำให้ผลงานชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ท้ายที่สุดนี้ ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิชาการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนราชการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ที่สนใจศึกษาด้านการบริหารจัดการที่ดิน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการยกระดับศักยภาพของเกษตรกรไทย และร่วมกันสร้างความมั่นคงให้แก่ภาคเกษตรกรรมของประเทศอย่างยั่งยืนสืบไป

ศุภานันท์ เจริญชนัดถัก

พฤษภาคม 2569

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	ก
สารบัญ	ข
สารบัญภาพ.....	ง
บทคัดย่อ.....	จ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 แนวคิดการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน	5
2.2 แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว	6
(BCG Model) ในภาคเกษตรกรรม.....	
2.3 หลักธรรมาภิบาลที่ดิน (Land Governance).....	8
และข้อกำหนดทางกฎหมายในการปฏิรูปที่ดิน.....	
2.4 แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	9
2.5 แนวคิดการจัดการความรู้และเครือข่ายเกษตรกร.....	10
2.6 ยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเกษตรกร	11
2.7 แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำและการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง.....	12
2.8 ทฤษฎีและหลักการพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์	14
2.9 การวิเคราะห์สถานการณ์และความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์.....	16
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	18
3.1 ขอบเขตและระยะเวลาการดำเนินงาน	18
3.2 ขั้นตอนการดำเนินงานเชิงลึก 4 ระยะ	19
3.3 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน	23
บทที่ 4 ผลการศึกษาและการวิเคราะห์.....	34
4.1 ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมและมาตรฐานการคัดเลือกเกษตรกรในปัจจุบัน (ระยะที่ 1).....	34
4.2 ผลการสร้างกลไกการขับเคลื่อนและธรรมาภิบาลการดำเนินงาน (ระยะที่ 2).....	35
4.3 ผลการพัฒนานวัตกรรมการประเมินและเกณฑ์การให้คะแนน (ระยะที่ 3).....	35
4.4 ผลการวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์และจัดทำร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์ (ระยะที่ 4).....	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	38
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	38
5.2 อภิปรายผล.....	39
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	39
5.4 ข้อจำกัดในการศึกษา.....	40
บรรณานุกรม	42
ภาคผนวก 1	44
ภาคผนวก 2	48
ภาคผนวก 3	64
ภาคผนวก 4	66

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนและความเชื่อมโยง.....	6
กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs).....	
ภาพที่ 2.2 โมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว	7
(BCG Model) และกลุ่มเป้าหมายการขับเคลื่อน.....	
ภาพที่ 2.3 องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	14
(4 I's of Transformational Leadership).....	
ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิด DPSIR เพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนเชิงบูรณาการ	17
และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs).....	

บทคัดย่อ

การศึกษาและพัฒนาระบบงานวิชาการในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนานวัตกรรมเชิงกระบวนการในการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติสาขาใหม่ลำดับที่ 17 ของประเทศไทย ภายใต้ชื่อสาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” เพื่อรองรับภารกิจของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ในการเชิดชูเกียรติเกษตรกรต้นแบบที่มีความโดดเด่นในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินของรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่ไปกับการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ

ระเบียบวิธีดำเนินการศึกษาประกอบด้วย 4 ระยะเวลาสำคัญ ได้แก่ การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลมาตรฐานเปรียบเทียบจาก 16 สาขาอาชีพเดิม การจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนผ่านคณะทำงานสหวิทยาการ การพัฒนานวัตกรรมเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ และการสังเคราะห์ร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์เพื่อนำเสนอในระดับนโยบาย กระบวนการศึกษาดำเนินไปอย่างเป็นระบบรวม 10 ขั้นตอนปฏิบัติงาน ตั้งแต่การสำรวจช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์ไปจนถึงการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและระเบียบปฏิบัติราชการ

ผลการศึกษาพบว่า คณะทำงานประสบสัมฤทธิ์ผลในการพัฒนานวัตกรรมต้นแบบเชิงกระบวนการ (Process Prototype) ประกอบด้วยร่างแนวทางการดำเนินงานที่มีนิยามเชิงปฏิบัติการชัดเจน และชุดเครื่องมือประเมินมาตรฐานรวม 11 แบบฟอร์ม โดยมีการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนเชิงยุทธศาสตร์ใน 4 มิติหลัก คือความคิดริเริ่มและความพยายาม ผลงานและความสำเร็จของงาน ความเป็นผู้นำและการเสียสละ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการทดสอบเครื่องมือพบว่ามีความเที่ยงตรงและเป็นวัตถุวิสัย สามารถจำแนกศักยภาพของเกษตรกรที่เป็นประชาชนที่ดินได้อย่างแม่นยำ

สัมฤทธิ์ผลสุดท้ายของผลงานวิชาการชิ้นนี้คือร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบในหลักการจากผู้บริหารระดับสูงและคณะกรรมการระดับกรม ซึ่งทำหน้าที่เป็นข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ที่มีความพร้อมสูงสุดในการบรรจุเป็นสาขาการคัดเลือกในระดับชาติ ผลงานนี้ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับมาตรฐานการเชิดชูเกียรติเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของภาคเกษตรกรรมไทยในระดับมหภาคอย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การยกย่องเชิดชูเกียรติและประกาศเกียรติคุณเกษตรกรที่มีผลงานดีเด่นในอาชีพเกษตรกรกรรม ถือเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่มีนัยสำคัญยิ่งของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการขับเคลื่อนนโยบายภาคเกษตรกรรมผ่านการสร้างขวัญกำลังใจและกระตุ้นการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของอาชีพตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ปัจจุบันการดำเนินงานดังกล่าว ได้ยึดถือแนวทางตามระเบียบและประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การคัดเลือกเกษตรกรสถาบันเกษตรกร และสหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ เพื่อเข้ารับพระราชทานโล่รางวัลในงานพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ซึ่งถือเป็นเกียรติประวัติสูงสุดในชีวิตของเกษตรกรไทย โดยมีหน่วยงานในสังกัดรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพหลักจำนวน 9 หน่วยงาน ครอบคลุม 16 สาขาอาชีพหลักที่สะท้อนถึงภารกิจเฉพาะด้านของแต่ละกรม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบาทและพันธกิจของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งมีเจตนารมณ์สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จัดที่ดินให้แก่เกษตรกร ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตและปัจจัยพื้นฐานในเขตปฏิรูปที่ดิน กลับพบประเด็นความท้าทายสำคัญเชิงโครงสร้างที่ผ่านมา ส.ป.ก. มีสถานภาพเป็นเพียงหน่วยงานสนับสนุน ที่ทำหน้าที่ประสานงานพื้นที่หรือส่งเสริมปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรเหล่านั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนในการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลในสาขาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานเจ้าภาพอื่น เช่น สาขาอาชีพปลูกพืชภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมการเกษตร หรือสาขาอาชีพอื่นที่มุ่งเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตามภารกิจหลักของหน่วยงานเจ้าภาพนั้น ๆ รูปแบบการดำเนินงานในลักษณะนี้ส่งผลให้ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นถูกประเมินผ่านตัวชี้วัดเชิงสินค้าหรือกิจกรรมเกษตรเฉพาะด้าน ซึ่งยังไม่สามารถสะท้อนถึง “สัมฤทธิ์ผลของการปฏิรูปที่ดิน” ในมิติการบริหารจัดการที่ดิน (Land Management) อันเป็นอัตลักษณ์และภารกิจหลักที่ ส.ป.ก. ยึดถือปฏิบัติมาโดยตลอดได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบและถอดบทเรียนหลักเกณฑ์การคัดเลือกของหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อย่างละเอียด พบประเด็นช่องว่างเชิงนโยบายที่สำคัญคือหลักเกณฑ์การประเมินในปัจจุบันมักมุ่งเน้นไปที่ประสิทธิภาพการผลิตรายสินค้าและการวัดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณเป็นเป้าหมายหลัก หากแต่ยังขาดมิติการประเมินเชิงบูรณาการที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการพื้นที่แบบองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและระเบียบการปฏิรูปที่ดิน การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรดิน และน้ำอย่างเป็นระบบตามหลักปรัชญา ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภายใต้บริบทของพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน ซึ่งมีข้อกำหนดทางกฎหมายและเงื่อนไขการถือครอง

ที่ดินที่แตกต่างจากพื้นที่เกษตรกรรมทั่วไป ความไม่สอดคล้องของเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจำนวนมากที่มีความโดดเด่นในด้านการรักษาฐานทรัพยากรดิน การบริหารจัดการน้ำอย่างคุ้มค่า และการปฏิบัติตามระเบียบการถือครองที่ดินอย่างเคร่งครัด กลับไม่ได้รับการส่งเสริมหรือยกย่องเชิดชูเกียรติในสาขาอาชีพที่ตรงตามความเชี่ยวชาญเชิงระบบอย่างแท้จริง

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่ภาคเกษตรกรรมทั่วโลกต้องเผชิญกับพลวัตความท้าทาย ทั้งด้านความมั่นคงทางอาหาร วิกฤตสิ่งแวดล้อม และระเบียบการค้าโลกใหม่ที่มีความสำคัญกับความยั่งยืน การยกระดับภาคเกษตรไทยภายใต้นโยบายโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในเชิงยุทธศาสตร์ ส.ป.ก. ในฐานะหน่วยงานผู้กำกับดูแลและบริหารจัดการที่ดินเกษตรกรรมรายใหญ่ของประเทศ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากระบวนการพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นสาขา "การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน" เพื่อเป็นการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน และสร้างนวัตกรรมเชิงนโยบายในการค้นหาและคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบที่มีทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพของฐานทรัพยากรธรรมชาติ การจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในเอกสารวิชาการฉบับนี้ จึงมิใช่เพียงการเพิ่มสาขาการแข่งขันในเวทีระดับชาติเท่านั้น แต่เป็นการสร้างรากฐานสำคัญในการเชิดชูเกียรติเกษตรกรผู้เป็นพลังสำคัญในการรักษาพื้นที่เกษตรกรรมและขับเคลื่อนระบบเกษตรยั่งยืนในเขตปฏิรูปที่ดินให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และเป็นต้นแบบในการสร้างความมั่นคงทางอาหารและสิ่งแวดล้อมสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาและยกย่องหลักเกณฑ์และแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน ให้มีค่านิยมเชิงปฏิบัติการและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับภารกิจหลักของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1.2.2 เพื่อกำหนดคุณสมบัติและเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบที่มีความโดดเด่นในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบปฏิรูปที่ดินอย่างเคร่งครัด

1.2.3 เพื่อพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่ในการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น ให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดการใช้ดุลยพินิจในกระบวนการตัดสิน

1.2.4 เพื่อส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการฐานทรัพยากรดินและน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีความยั่งยืนในมิติต่าง ๆ

1.2.5 เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และสร้างเครือข่ายผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกรรายอื่นและเกษตรกรคนรุ่นใหม่สืบไป

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งเน้นการศึกษาวិเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับระเบียบ กฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบอ้างอิงทางวิชาการ โดยครอบคลุมพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การคัดเลือกเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และสหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ เพื่อสรุปลักษณะสมบัติและหลักเกณฑ์การประเมินในสาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” โดยมุ่งเน้นการกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนผลงานใน 4 มิติหลักประกอบด้วย

1. ความสำเร็จในอาชีพเกษตรกรรมที่สะท้อนถึงความมั่นคงและความต่อเนื่อง
2. ผลสัมฤทธิ์ของผลงานในการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินที่สอดคล้องกับระเบียบและกฎหมาย
3. ภาวะผู้นำและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน
4. ความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ และสิ่งแวดล้อม เพื่อการสร้างระบบเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

1.3.2 ขอบเขตด้านกระบวนการ

ครอบคลุมขั้นตอนการดำเนินงานเชิงระบบอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อให้ได้ร่างแนวทางที่มีมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับ เริ่มจากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลบริบทสารสนเทศการวิเคราะห์ช่องว่างมาตรฐาน ระหว่างเกณฑ์ปัจจุบันกับภารกิจของ ส.ป.ก. การยกร่างเกณฑ์มาตรฐานและวิธีปฏิบัติงานที่เป็นระบบ (Standard Operating Procedure: SOP) การจัดทำเครื่องมือประเมินผลเชิงคุณภาพ การตรวจสอบความถูกต้องและความชอบด้วยกฎหมายโดยสำนักกฎหมาย ตลอดจนกระบวนการนำเสนอสรุปผลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อผู้บริหารระดับสูงเพื่อพิจารณาอนุมัติหลักการสำหรับการนำเสนอเพิ่มสาขาการคัดเลือกใหม่ในระดับชาติ

1.3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล และจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติให้แล้วเสร็จภายในกรอบระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2568 เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานวิชาการและรอบการเสนอชื่อเกษตรกรดีเด่นประจำปี

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐานสากลและมีความเป็นเอกภาพสำหรับการพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นในเขตปฏิรูปที่ดินทั่วประเทศ ซึ่งจะช่วยลดการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ เสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ และสร้างบรรทัดฐานที่เป็นเอกภาพในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของเกษตรกรที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ

1.4.2 เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติในสาขาอาชีพที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ และศักยภาพที่แท้จริงในมิติการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน ซึ่งถือเป็นการเติมเต็มช่องว่างเชิงนโยบายและสร้างจุดแข็งใหม่ให้กับ ส.ป.ก. ในการประกาศเกียรติคุณปราชญ์เกษตรกรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการทรัพยากรดินและน้ำอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดินให้เป็นที่ประจักษ์ทั้งในระดับชาติและสากล

1.4.3 เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการความรู้ และการจัดทำระบบนิเวศข้อมูลดิจิทัลผ่านฐานข้อมูลเกษตรกรต้นแบบเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อใช้ในการจัดเก็บโปรไฟล์และผลงานของเกษตรกรดีเด่นอย่างเป็นระบบ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อต่อยอดในการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ และใช้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ สำหรับถ่ายทอดเทคโนโลยีและขยายผลความสำเร็จไปสู่เกษตรกรรายอื่นในลักษณะเครือข่ายผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4.4 ยกกระดับภาพลักษณ์และสถานะขององค์กรในฐานะหน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาฐานทรัพยากรเกษตรกรรมของชาติ และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของการปฏิรูปที่ดินผ่านตัวชี้วัดความสำเร็จของเกษตรกรที่สอดคล้องกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาธารณชนต่อภารกิจการพัฒนาเกษตรกรรมที่ยั่งยืนของ ส.ป.ก. ในระยะยาว

บทที่ 2

ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความเป็นวัตถุวิสัยในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญที่เชื่อมโยงกับภารกิจของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ดังนี้

2.1 แนวคิดการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน

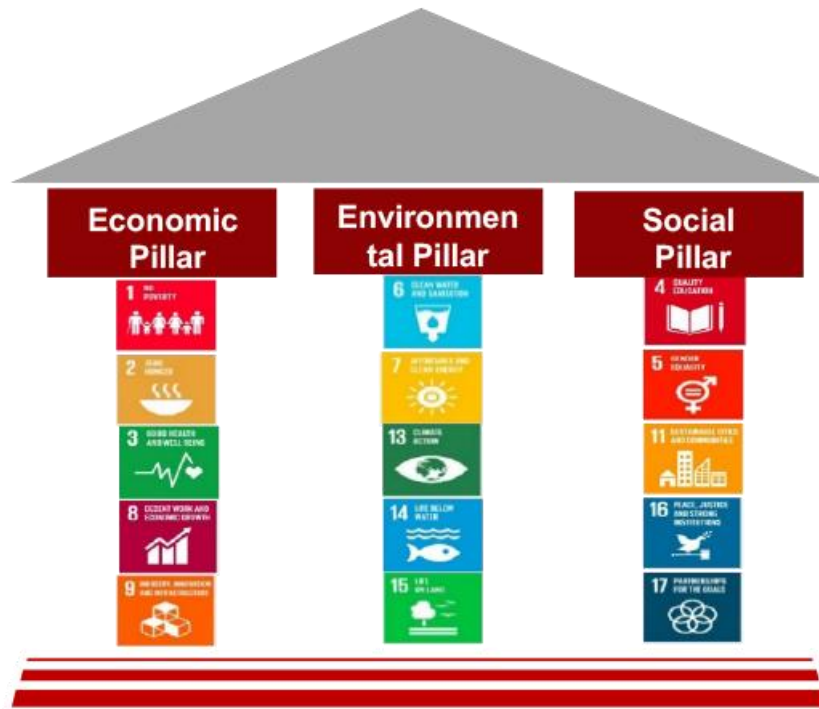
การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนตามนิยามขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO, 2017) หมายถึง ระบบการจัดการที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดิน น้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันยังสามารถรักษาศักยภาพการผลิตและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์เพื่อรองรับความต้องการของคนรุ่นหลัง หัวใจสำคัญของแนวคิดนี้คือการสร้างจุดสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและการอนุรักษ์เชิงนิเวศ เพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดจากกิจกรรมเกษตรกรรมที่ไม่เหมาะสม ในมิติของงานปฏิรูปที่ดิน แนวคิดการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนถูกนำมาใช้เป็นฐานคิดสำคัญในการกำหนดคุณสมบัติและเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับเกษตรกรดีเด่น โดยมุ่งเน้นการวัดผลสัมฤทธิ์ใน 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปฐพี การใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องตามศักยภาพของชั้นขุดดิน และการส่งเสริมระบบเกษตรกรรมที่ช่วยปรับปรุงโครงสร้างดิน เช่น การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และการปลูกพืชคลุมดินเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุ (กลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน, 2555)

2. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเชิงระบบ การกักเก็บและการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้บริบทภูมิสังคมของพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอกและสร้างความมั่นคงด้านน้ำในระดับฟาร์ม

3. การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการพื้นที่เพาะปลูกในรูปแบบเกษตรผสมผสานหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ช่วยสร้างระบบนิเวศฟาร์มให้มีความสมดุลและลดการพึ่งพาสารเคมีสังเคราะห์

ความสำคัญของแนวคิดในเอกสารวิชาการฉบับนี้ มิได้เป็นเพียงการรักษาสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นดัชนีชี้วัดความสามารถของเกษตรกรในการบริหารจัดการทรัพยากรสินของรัฐ (ที่ดิน ส.ป.ก.) ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงสุดควบคู่ไปกับการรักษาความยั่งยืนของฐานทรัพยากร ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติโดดเด่นที่ใช้จำแนก "เกษตรกรดีเด่นสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน" ออกจากสาขาอาชีพอื่นที่มีอยู่เดิมได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนและความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

2.2 แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ในภาคเกษตรกรรม

โมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ถือเป็นวาระแห่งชาติและเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง ควบคู่ไปกับการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ [สอวช.], 2564) ในภาคเกษตรกรรม แนวคิดนี้มีได้เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนเทคนิคการผลิต แต่เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ในการบริหารจัดการทรัพยากรเกษตรกรรมทั้งระบบ ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดความเชื่อมโยงกับมิติการบริหารจัดการที่ดินได้ ดังนี้

2.2.1 เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy)

มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในเขตปฏิรูปที่ดิน แนวคิดนี้สอดคล้องกับการส่งเสริมให้เกษตรกรต้นแบบยกระดับจากการผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐมภูมิ ไปสู่การเป็นผู้ผลิตวัตถุดิบคุณภาพสูงที่ตอบโจทย์อุตสาหกรรมชีวภาพ เช่น การคัดเลือกพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับศักยภาพของดิน การทำเกษตรแม่นยำ เพื่อลดความสูญเสียและการเพิ่มมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดเกณฑ์การประเมินด้านความสำเร็จในอาชีพและการใช้นวัตกรรม

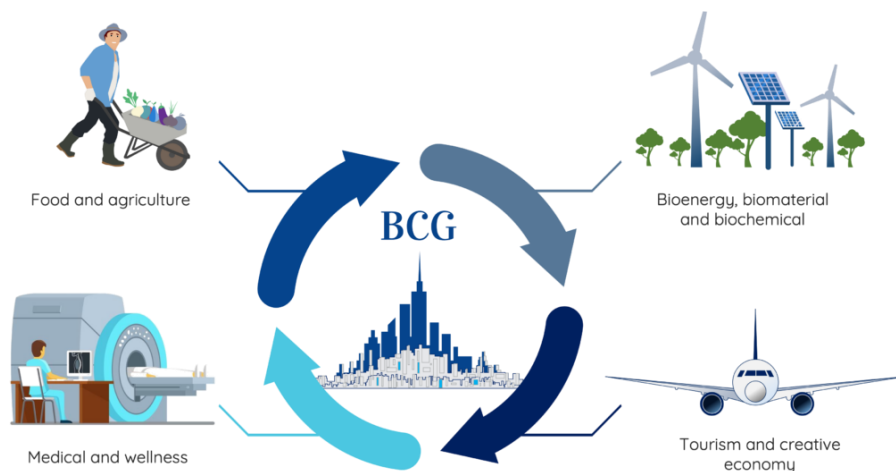
2.2.2 เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

มีหลักการสำคัญคือการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด และมุ่งสู่การบริหารจัดการวัสดุเหลือใช้ให้เป็นศูนย์ (Zero Waste) ผ่านกระบวนการใช้ซ้ำ (Reuse) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) และการลดการใช้ (Reduce) ในมิติด้านการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เกษตรกรดีเด่นในสาขานี้จะต้องแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในพื้นที่ เช่น การนำเศษซากพืชมาผลิตเป็นปุ๋ยอินทรีย์เพื่อคืนความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดิน หรือการจัดการน้ำเสียจากฟาร์มปศุสัตว์เพื่อนำกลับมาใช้ในการเกษตร ซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดเชิงประจักษ์ด้านการรักษาสมดุลของฐานทรัพยากรดินและน้ำในเขตปฏิรูปที่ดิน

2.2.3 เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

เป็นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล มุ่งเน้นการลดความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและลดความเสี่ยงของระบบนิเวศ สำหรับ ส.ป.ก. แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดเกณฑ์การประเมินด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการส่งเสริมเกษตรกรให้ลดการใช้สารเคมีสังเคราะห์ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพดินในระยะยาว การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตปฏิรูปที่ดิน และการลดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก ซึ่งเป็นมิติที่ตอบโจทย์ความยั่งยืนในระดับสากล

ความเชื่อมโยงของ BCG Model กับการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่น "การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน" นั้น ปรากฏชัดในลักษณะของการบูรณาการ กล่าวคือ เกษตรกรที่จะได้รับการคัดเลือกจะต้องมีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ด้านชีวภาพเพื่อเพิ่มมูลค่า มีระบบการหมุนเวียนทรัพยากรในฟาร์มที่ตรวจสอบได้ และมีเป้าหมายสุดท้ายคือการสร้างระบบเกษตรกรรมที่เป็นมิตรต่อ ดังนั้น การทบทวนแนวคิด BCG จึงเป็นสาระสำคัญในการสร้างฐานรองรับให้แก่ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพในร่างแนวทางที่จัดทำขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าเกษตรกรต้นแบบของ ส.ป.ก. จะเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรไทยสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง

ภาพที่ 2.2 โมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) และกลุ่มเป้าหมายการขับเคลื่อน

2.3 หลักธรรมาภิบาลที่ดิน (Land Governance) และข้อกำหนดทางกฎหมายในการปฏิรูปที่ดิน

การบริหารจัดการที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่เกษตรกรรมทั่วไป เนื่องจากมีกฎระเบียบและเงื่อนไขทางกฎหมายที่เคร่งครัดกำกับอยู่ ดังนั้น การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของหลักธรรมาภิบาลที่ดิน เพื่อให้มั่นใจว่าเกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของรัฐอย่างแท้จริง

2.3.1 นิยามและองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่ดิน

ธรรมาภิบาลที่ดิน หมายถึง กฎเกณฑ์ กระบวนการ และโครงสร้างสถาบันที่มีการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าถึงที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการคุ้มครองสิทธิในที่ดิน (Food and Agriculture Organization of the United Nations [FAO], 2007) โดยองค์ประกอบสำคัญประกอบด้วยความโปร่งใส (Transparency) ความเป็นธรรม (Equity) และการปฏิบัติตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) ในบริบทของ ส.ป.ก. ธรรมาภิบาลที่ดินถือเป็นเครื่องมือในการป้องกันการกระจุกตัวของที่ดินและการเปลี่ยนมือที่ดินไปสู่กลุ่มทุนที่มีใช้เกษตรกร ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความยั่งยืนของภาคเกษตรไทย

2.3.2 ความเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

หัวใจสำคัญของเอกสารวิชาการฉบับนี้คือการเชื่อมโยงคุณสมบัติของเกษตรกรเข้ากับบทบัญญัติของกฎหมาย โดยเฉพาะมาตรา 30 และมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่ระบุถึงเงื่อนไขในการเข้าทำประโยชน์และการโอนสิทธิในที่ดิน (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2518) เกษตรกรที่จะได้รับการพิจารณาเป็นเกษตรกรดีเด่นในสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน จะต้องมีการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดินที่ชาวสะอาด กล่าวคือ

1. การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดินอย่างแท้จริง
2. ไม่มีการนำที่ดินไปให้เช่าช่วง หรือโอนสิทธิโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
3. การปฏิบัติตามระเบียบ ส.ป.ก. ว่าด้วยการให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรผู้ได้รับที่ดิน

จากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินอย่างเคร่งครัด

2.3.3 บทบาทของธรรมาภิบาลที่ดินต่อการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น

การนำหลักธรรมาภิบาลที่ดินมาเป็นเกณฑ์การคัดเลือก ช่วยยกระดับมาตรฐานของรางวัลเกษตรกรดีเด่นให้มีความศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือ เนื่องจากเกษตรกรต้นแบบของ ส.ป.ก. จะต้องทำหน้าที่เป็น "ผู้พิทักษ์ที่ดินของรัฐ" ที่สามารถบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดผลผลิตสูงสุด ควบคู่ไปกับการรักษาความถูกต้องทางกฎหมาย การมีธรรมาภิบาลที่ดินจึงเป็นตัวชี้วัดเชิงจริยธรรมที่สำคัญที่ใช้ในการตัดสินว่าเกษตรกรผู้นั้นสมควรได้รับยกย่องให้เป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรรายอื่นในเขตปฏิรูปที่ดินทั่วประเทศหรือไม่

ดังนั้น การทบทวนแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลที่ดินจึงเป็นการตอกย้ำว่า "ความยั่งยืน" ในมุมมองของ ส.ป.ก. มิได้หมายถึงเพียงมิติสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความยั่งยืนในสิทธิการถือครอง

และการรักษาที่ดินเกษตรกรรมไว้ให้เป็นมรดกแก่เกษตรกรไทยรุ่นต่อไป ซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจฐานราก

2.4 แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาเกษตรกรต้นแบบเพื่อเข้าสู่กระบวนการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาตินั้น จำเป็นต้องมีรากฐานจากปรัชญาที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองและการสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง ซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ถือเป็นแนวทางวิชาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมากที่สุด

2.4.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาพรต บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาอย่างยาวนาน โดยยึดหลัก "ทางสายกลาง" บนพื้นฐานของ 3 คุณลักษณะ และ 2 เงื่อนไข (มูลนิธิชัยพัฒนา 2560) ซึ่งประกอบด้วย

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตที่เหมาะสมกับกำลังแรงงานและต้นทุนที่มีอยู่จริง

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยคุณลักษณะดังกล่าวต้องอาศัยเงื่อนไขความรู้ ซึ่งประกอบด้วยความรู้รอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ และเงื่อนไขคุณธรรม ที่มุ่งเน้นความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน และความเพียร ซึ่งหลักการเหล่านี้ถือเป็นเกณฑ์การประเมินเชิงทัศนคติและพฤติกรรมที่สำคัญในการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น เพื่อให้มั่นใจว่าเกษตรกรต้นแบบมีความมั่นคงทางความคิดและพร้อมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

2.4.2 แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางปฏิบัติที่ประยุกต์มาจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ถือครองจำกัดและมักประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2562) ดังนี้

ระยะที่ 1 การผลิตแบบพึ่งพาตนเอง (ระดับครอบครัว) เน้นการบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำในที่ดินขนาดเล็ก โดยมีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน (30:30:30:10) คือ แหล่งน้ำชั่วคราว พืชสวนพืชไร่ และที่อยู่อาศัย เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน

ระยะที่ 2 การรวมกลุ่ม (ระดับชุมชน) เมื่อเกษตรกรมีความมั่นคงในระยะแรกแล้ว จึงรวมกลุ่มกันในรูปของกลุ่มเกษตรกร หรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อร่วมกันในด้านการผลิต การตลาด การจัดการสวัสดิการ และการศึกษา

ระยะที่ 3 การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ (ระดับองค์กร) เป็นการติดต่อประสานงาน กับแหล่งเงินทุนและองค์กรภายนอก เพื่อสร้างความเข้มแข็งในเชิงธุรกิจเกษตรและการส่งออกผลผลิต

2.4.3 การประยุกต์ใช้ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน

ในบริบทของ ส.ป.ก. แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ถือเป็นเครื่องมือทางวิชาการที่สำคัญ ในการประเมินประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกษตรกรดีเด่นในสาขาการบริหารจัดการที่ดิน อย่างยั่งยืนต้องแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับเปลี่ยนพื้นที่จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว มาเป็น เกษตรกรรมยั่งยืนที่ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทุกมิติ การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้จะช่วยลดความเสี่ยง จากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรและภัยธรรมชาติ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักในเกณฑ์การประเมิน ด้าน "ผลสัมฤทธิ์ของงาน" และ "ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์" ของเกษตรกร

ดังนั้น การบรรจุแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงเป็นการตอกย้ำ ถึงทิศทางการพัฒนาเกษตรกรของ ส.ป.ก. ที่มุ่งเน้นการสร้าง "เกษตรกรคุณภาพ" ที่มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองและพร้อมที่จะเป็นรากฐานที่เข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ

2.5 แนวคิดการจัดการความรู้และเครือข่ายเกษตรกร

การที่เกษตรกรรายหนึ่งจะได้รับการยกย่องเป็น "เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ" นั้น ปัจจัยความสำเร็จ มิได้หยุดอยู่เพียงแค่ผลผลิตในแปลงของตนเองเท่านั้น แต่ความสามารถในการถ่ายทอดภูมิปัญญา และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือถือเป็นดัชนีชี้วัดความยั่งยืนที่สำคัญในมิติของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2.5.1 แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM)

การจัดการความรู้คือกระบวนการรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ภายในตัวบุคคลหรือองค์กร เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Nonaka & Takeuchi, 1995) ในบริบทของเกษตรกรต้นแบบ ส.ป.ก. สามารถจำแนกความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ทักษะ และสัญชาตญาณ ของเกษตรกรในการสังเกตสภาพดิน ฟ้า อากาศ หรือการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน ซึ่งยากต่อการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง เป็นองค์ความรู้ที่สามารถรวบรวมและถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น คู่มือ การปรับปรุงบำรุงดิน สูตรปุ๋ยอินทรีย์ หรือขั้นตอนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

เกษตรกรดีเด่นสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน จะต้องมีขีดความสามารถในการแปรเปลี่ยน ความรู้ฝังลึกที่เกิดจากทักษะและประสบการณ์เฉพาะตัวให้กลายเป็นความรู้ชัดแจ้งที่เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เพื่อนเกษตรกรรายอื่นได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งกระบวนการ ดังกล่าวถือเป็นหนึ่งในหลักเกณฑ์การประเมินที่สำคัญภายใต้หัวข้อ ความสามารถในการถ่ายทอด องค์ความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้

2.5.2 แนวคิดเครือข่ายเกษตรกรและการพัฒนาทุนทางสังคม (Social Capital)

เครือข่ายเกษตรกร (Farmer Networking) คือการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรบนพื้นฐานของความสมัครใจเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพ (อาทิตยา พงษ์พรหม, 2555) การสร้างเครือข่ายในเขตปฏิรูปที่ดินมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มอำนาจการต่อรอง การลดต้นทุน และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกัน

ทฤษฎีเครือข่ายทางสังคมชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรที่เป็น "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" (Change Agent) จะทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อ (Node) ที่สำคัญในการกระจายนวัตกรรมใหม่ๆ ไปสู่ชุมชน หาก ส.ป.ก. สามารถคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นที่มีความเป็นเครือข่ายสูง จะเท่ากับเป็นการสร้างฐานที่มั่นทางวิชาการในระดับพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้การส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนเกิดผลสัมฤทธิ์ในวงกว้างมากกว่าการส่งเสริมแบบรายบุคคล

2.5.3 บทบาทของชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice: CoP)

ในงานวิชาการปฏิรูปที่ดิน แนวคิด CoP ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความสนใจหรือความเชี่ยวชาญในเรื่องเดียวกัน ในที่นี้คือ "การจัดการดินและน้ำอย่างยั่งยืน" เพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคเชิงลึกระหว่างกัน เกษตรกรดีเด่นจึงมิได้เป็นเพียงผู้รับรางวัล แต่ต้องมีบทบาทเป็น "ประธานเครือข่าย" หรือ "ปราชญ์เกษตร" ที่ขับเคลื่อนชุมชนนักปฏิบัติในพื้นที่ให้เกิดความเข้มแข็งซึ่งมีดีนี้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ ส.ป.ก. ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer และส่งเสริมการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ในเขตปฏิรูปที่ดิน

ดังนั้น การบรรจุแนวคิด KM และการสร้างเครือข่าย จึงเป็นการให้เหตุผลทางวิชาการว่า เหตุใดเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นของ ส.ป.ก. จึงต้องให้น้ำหนักกับ "การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม" และ "การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเครือข่าย" เพราะนั่นคือกลไกการขยายผลผลสัมฤทธิ์ของการปฏิรูปที่ดินอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

2.6 ยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเกษตรกร

การยกร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาตินั้น จำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ เพื่อให้รางวัลดังกล่าวมีคุณค่าและเป็นกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติอย่างเป็นทางการ โดยมีการเชื่อมโยงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

2.6.1 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580)

ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มุ่งเน้นการยกระดับผลิตภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนา "เกษตรกรอัจฉริยะ" (Smart Farmer) และการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) เกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นที่ ส.ป.ก. กำลังจัดทำขึ้นนี้ จึงถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการประเมินความสำเร็จของยุทธศาสตร์ชาติในระดับพื้นที่ โดยใช้ความสำเร็จของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเป็นตัวชี้วัดสำคัญ (Key Performance Indicator)

2.6.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570)

ภายใต้หมุดหมายที่ 1 "ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง" แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้เน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตไปสู่เกษตรกรรมที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถรับมือกับความผันผวนของสภาพภูมิอากาศได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) การกำหนดสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนของ ส.ป.ก. จึงเป็นการตอบโจทยหมุดหมายนี้โดยตรง โดยเน้นไปที่กระบวนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดมูลค่าสูงสุดควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ

2.6.3 นโยบายหลักของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มุ่งเน้นการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยแนวคิด "ตลาดนำ นวัตกรรมเสริม เพิ่มรายได้" และนโยบายการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันเกษตรกร การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติจึงมิใช่เพียงการมอบรางวัลเกียรติยศ แต่เป็นนโยบายเชิงรุกในการ "สร้างต้นแบบ" (Role Model) เพื่อให้เกิดการแพร่กระจายนวัตกรรมการจัดการที่ดินไปยังพื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศ การทบทวนนโยบายของกระทรวงฯ จะช่วยให้ ส.ป.ก. สามารถออกแบบเกณฑ์การให้คะแนนที่เชื่อมโยงกับโครงการสำคัญของรัฐบาล เช่น โครงการแปลงใหญ่ หรือโครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ได้อย่างเป็นระบบ

2.6.4 แผนปฏิบัติการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ส.ป.ก. มีเป้าหมายยุทธศาสตร์ในการ "เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการที่ดินและพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร" ดังนั้น ข้อมูลนโยบายในระดับกรมจึงต้องระบุถึงความจำเป็นในการค้นหาเกษตรกรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการพื้นที่ (Area Management) เพื่อนำมาเป็นวิทยากรตัวคูณในการขยายผลโครงการพัฒนาต่างๆ ของ ส.ป.ก. การระบุนโยบายนี้จะเป็นการแสดงให้เห็นว่าการเสนอเพิ่มสาขาเกษตรกรดีเด่นมีที่มาที่ไปที่ชัดเจนและสนับสนุนภารกิจหลักของกรมอย่างแท้จริง

2.7 แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำและการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ในการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน มิติด้านพฤติกรรมบุคคลและศักยภาพในการนำองค์ความรู้ไปขยายผลถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเกษตรกรที่ได้รับรางวัลมิได้ทำหน้าที่เพียงผู้ผลิตในแปลงของตนเองเท่านั้น แต่ต้องมีบทบาทเป็น "ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง" (Change Agent) ที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติและการปฏิบัติของเกษตรกรรายอื่นในเขตปฏิรูปที่ดิน ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์ภาวะผู้นำผ่านทฤษฎีที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมเกษตรกรรม ดังนี้

2.7.1 ความหมายและลักษณะของภาวะผู้นำในบริบทปฏิรูปที่ดิน

ภาวะผู้นำ (Leadership) ในความหมายทางวิชาการคือ กระบวนการที่บุคคลหนึ่งใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดความร่วมมือและมุ่งไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน

(Northouse, 2018) สำหรับในพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดิน ภาวะผู้นำของเกษตรกรมิได้วัดจากอำนาจสั่งการตามโครงสร้างบริหาร แต่พิจารณาจาก "การได้รับการยอมรับ" จากชุมชนรอบข้าง

ในมิติของงานวิชาการปฏิรูปที่ดิน ภาวะผู้นำของเกษตรกรต้นแบบต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การเป็นผู้รักษาเกณฑ์ (Rule Follower) คือการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 อย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแบบอย่าง
2. การเป็นผู้ริเริ่มนวัตกรรม (Innovator) คือการกล้าทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการจัดการดินและน้ำ
3. การเป็นผู้เสียสละ (Altruist) คือการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน

2.7.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)

ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของ Bass (1985) เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินเกษตรกรดีเด่น เนื่องจากมุ่งเน้นความสามารถของผู้นำในการ "ยกระดับ" ความคิดและความต้องการของผู้ตามให้สูงขึ้น โดยอาศัยองค์ประกอบหลัก 4 ประการ (4 I's) ที่เชื่อมโยงกับเกณฑ์การให้คะแนนของ ส.ป.ก. ดังนี้

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้นำต้องมีความประพฤติที่เป็นเลิศและมีความซื่อสัตย์สุจริต ในบริบทของ ส.ป.ก. คือการมีประวัติการใช้ที่ดินที่ขาวสะอาด ไม่มีการนำที่ดินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์หรือมีการโอนสิทธิโดยมิชอบ ซึ่งคุณสมบัตินี้คือด่านแรกของการคัดกรองเกษตรกรเพื่อเชิดชูเกียรติ
2. การสร้างแรงบันดาลใจ ความสามารถในการสื่อสารวิสัยทัศน์เรื่อง "ที่ดินคือมรดกที่ต้องรักษา" เกษตรกรดีเด่นต้องสามารถพูดหรือแสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าของการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนในระยะยาว จนเกิดเป็นแรงบันดาลใจให้คนรุ่นหลังอยากประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป
3. การกระตุ้นทางปัญญา การส่งเสริมให้เพื่อนเกษตรกรตั้งคำถามและหาทางเลือกใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา เช่น การเลิกใช้สารเคมีแล้วหันมาจัดการวัสดุเหลือใช้ในฟาร์มตามแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)
4. การมุ่งเน้นความสัมพันธ์รายบุคคล การทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ให้แก่เกษตรกรรายย่อยรอบข้าง โดยคำนึงถึงความแตกต่างของศักยภาพแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทปราชญ์ชาวบ้านที่มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เชิงลึกแบบตัวต่อตัว

2.7.3 ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เน้นการบริการ (Servant Leadership)

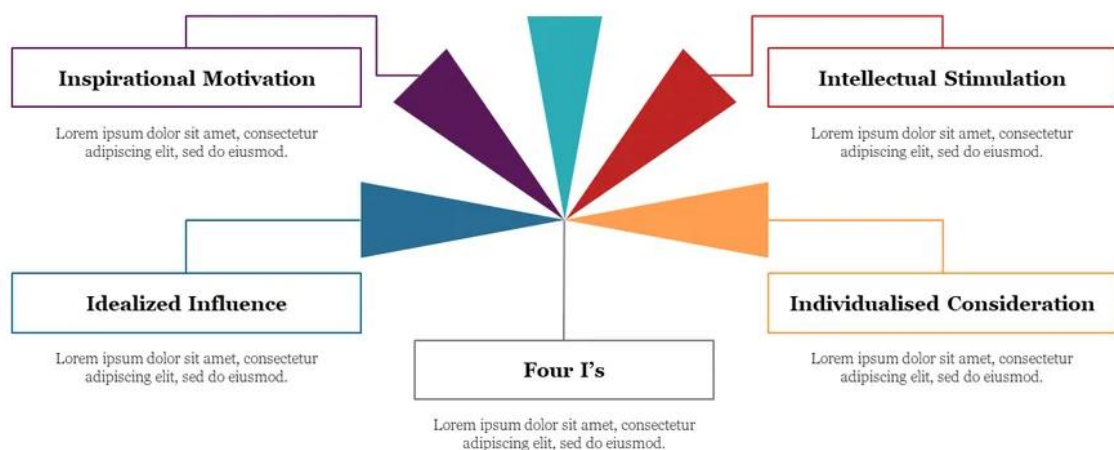
แนวคิดของ Greenleaf (1970) เรื่องภาวะผู้นำที่เน้นการบริการ ถือเป็นฐานคิดหลักที่สนับสนุนเกณฑ์ด้าน "การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม" ผู้นำในลักษณะนี้จะมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของผู้อื่นก่อนตนเอง ในการประเมินเกษตรกรดีเด่นของ ส.ป.ก. ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึง Servant Leadership คือ การเปิดพื้นที่ของตนเองให้เป็นศูนย์เรียนรู้ (Learning Center) การสละเวลาในการจัดการน้ำชุมชน หรือการเป็นผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยไม่แสวงหาผลกำไรส่วนตน พฤติกรรม

เหล่านี้ช่วยลดช่องว่างด้านการเข้าถึงทรัพยากรของเกษตรกรรายย่อย และสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายปฏิรูปที่ดินในภาพรวม

2.7.4 บทบาทของเกษตรกรในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)

ตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation) ของ Rogers (2003) เกษตรกรดีเด่นจัดอยู่ในกลุ่ม "ผู้นำทางความคิด" (Opinion Leaders) ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการทำให้เทคโนโลยีหรือนโยบายใหม่ ๆ ของรัฐได้รับการยอมรับและนำไปปฏิบัติในวงกว้าง เกษตรกรกลุ่มนี้จะมีลักษณะของ "ความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง" ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่าง "หน่วยงานของรัฐ" (ส.ป.ก.) และ "ชุมชนเกษตรกร" หากไม่มีผู้นำกลุ่มนี้ การขับเคลื่อนแนวทางการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนย่อมทำได้ยากและล่าช้า ดังนั้นการเชิดชูเกียรติผ่านรางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติจึงเป็นการสร้าง "ทุนทางสังคม" (Social Capital) ให้แก่ผู้นำการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่อให้มีพลังในการขับเคลื่อนงานวิชาการในระดับพื้นที่ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

What Are The Four Elements Of Transformational Leadership

ภาพที่ 2.3 องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

(4 I's of Transformational Leadership)

2.8 ทฤษฎีและหลักการพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์

การจัดทำร่างแนวทางกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีระบบการวัดผลที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์และมีความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) เพื่อให้เกณฑ์การคัดเลือกสามารถจำแนกเกษตรกรที่มีผลงานโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ออกจากเกณฑ์มาตรฐานทั่วไปได้อย่างแม่นยำ ทฤษฎีการพัฒนาตัวชี้วัดจึงถูกนำมาใช้เป็นฐานคิดในการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนและเกณฑ์การตัดสิน ดังนี้

2.8.1 นิยามและความสำคัญของตัวชี้วัดเชิงสัมฤทธิ์ผล

ตัวชี้วัด (Indicators) ในมิติของงานปฏิรูปที่ดิน หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนสถานะหรือความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่ดินและพฤติกรรมกรรมการจัดการของเกษตรกร โดยการเปลี่ยนแนวคิดที่เป็นนามธรรมอย่าง "ความยั่งยืน" ให้กลายเป็นตัวแปรที่สามารถสังเกตและวัดผลได้เชิงประจักษ์ (OECD, 2008) การพัฒนาตัวชี้วัดในเอกสารวิชาการฉบับนี้มุ่งเน้นการตอบโจทย์สัมฤทธิ์ผลใน 3 มิติ คือ มิติเชิงโครงสร้างพื้นที่ มิติเชิงพฤติกรรมบุคคล และมิติเชิงผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกณฑ์การคัดเลือกครอบครัวเกษตรกรหลักของ ส.ป.ก. อย่างครบถ้วน

2.8.2 หลักการกำหนดตัวชี้วัดตามมาตรฐานสากล (SMART Indicators)

เพื่อให้คณะทำงานคัดเลือกในระดับจังหวัดและระดับภาคสามารถนำเกณฑ์ไปปฏิบัติได้อย่างมีเอกภาพ ตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นจึงต้องตั้งอยู่บนหลักการ SMART ซึ่งประกอบด้วย

1. ความเฉพาะเจาะจง ตัวชี้วัดต้องมุ่งเน้นที่การบริหารจัดการที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินภายใต้กฎหมาย พ.ศ. 2518 โดยเฉพาะ
2. ความสามารถในการวัดผล ต้องสามารถประเมินผลออกมาเป็นตัวเลขหรือเกณฑ์คุณภาพที่ชัดเจนเพื่อนำไปรวมเป็นคะแนนเต็ม 100 คะแนน
3. ความเป็นไปได้ เกณฑ์ที่กำหนดต้องสอดคล้องกับขีดความสามารถของเกษตรกรไทยและสภาพภูมิสังคมในแต่ละพื้นที่
4. ความสอดคล้อง ต้องเชื่อมโยงกับนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และยุทธศาสตร์ของ ส.ป.ก.
5. ครอบคลุมที่ชัดเจน สามารถสะท้อนผลการดำเนินงานในช่วงเวลา 1 ปีตามที่กำหนดในแผนการดำเนินงาน (1 ต.ค. 67 - 30 ก.ย. 68)

2.8.3 กรอบแนวคิดการประเมินผลสัมฤทธิ์แบบองค์รวม

ในการวิเคราะห์เกณฑ์คะแนนตามสัดส่วน 30:30:20:20 ทฤษฎีการประเมินผลถูกนำมาใช้จัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดเพื่อให้เห็นกระบวนการสร้างความสำเร็จอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. ตัวชี้วัดด้านกระบวนการและปัจจัยนำเข้า คือหมวดความคิดริเริ่มและความพยายาม ซึ่งสะท้อนถึงการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีมาใช้จัดการที่ดิน (ร้อยละ 30)
2. ตัวชี้วัดด้านผลผลิต คือหมวดผลงานและความสำเร็จของงาน ซึ่งวัดจากผลผลิตภาพและคุณภาพของผลผลิตที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ (ร้อยละ 30)
3. ตัวชี้วัดด้านผลลัพธ์และผลกระทบ คือหมวดความเป็นผู้นำและการอนุรักษ์ ซึ่งวัดผลถึงการกระจายองค์ความรู้สู่ชุมชนและการรักษาฐานทรัพยากรในระยะยาว (ร้อยละ 40) การจัดแบ่งเช่นนี้จะช่วยให้กรรมการเห็นภาพว่าเกษตรกรไม่ได้มีเพียง "ผลผลิต" ที่ดีเท่านั้น แต่ต้องมี "กระบวนการจัดการ" ที่ยั่งยืนด้วย

2.8.4 ทฤษฎีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

เพื่อให้รางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติมีความศักดิ์สิทธิ์และได้รับการยอมรับในระดับสูง เครื่องมือที่ใช้ประเมินต้องมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยต้องระบุข้อคำถามที่สอดคล้องกับบริบท การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนจริงๆ นอกจากนี้ การกำหนดวิธีปฏิบัติงานที่แบ่งเป็น 5 ระยะ ตั้งแต่ การแต่งตั้งคณะทำงานระดับกรม การจัดเก็บข้อมูลระดับภาค จนถึงการพิจารณาของคณะกรรมการ ระดับกระทรวง ถือเป็น การสร้างความเชื่อมั่นของข้อมูลผ่านกระบวนการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) เพื่อป้องกันความลำเอียงส่วนบุคคลและสร้างบรรทัดฐานที่เป็นเอกภาพทั่วประเทศ

2.8.5 การกำหนดเกณฑ์การตัดสินและระดับความดีเด่น

ในทางวิชาการวัดผล การกำหนดคะแนนเต็ม 100 คะแนน และเกณฑ์ผ่านที่ร้อยละ 80 ถือเป็น การใช้เกณฑ์แบบอิงเกณฑ์ (Criterion-Referenced Evaluation) เพื่อระบุบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญระดับสูง การกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนในแต่ละหมวดตามที่ปรากฏในเอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการฯ จึงมิใช่เพียงตัวเลขสมมติ แต่เป็นการกำหนดเชิงยุทธศาสตร์เพื่อให้ความสำคัญกับ "ความยั่งยืนของทรัพยากร" เท่าเทียมกับ "ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ" ซึ่งเป็นทิศทางหลัก ในการพัฒนาเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินสู่นาคต

ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิด DPSIR เพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนเชิงบูรณาการ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

2.9 การวิเคราะห์สถานการณ์และความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์

การทบทวนสถานการณ์ของการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุถึงความจำเป็นและช่องว่างเชิงนโยบายที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จะต้องเข้าไปเติมเต็ม เพื่อให้ระบบการเชิดชูเกียรติเกษตรกรไทยมีความสมบูรณ์และครอบคลุมทุกมิติการจัดการทรัพยากรของประเทศ โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังนี้

2.9.1 ข้อจำกัดของโครงสร้างการคัดเลือกในปัจจุบัน

ระบบการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติทั้ง 16 สาขาอาชีพที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ถูกออกแบบภายใต้กรอบแนวคิด "ความสำเร็จรายสินค้า" (Product-based Success) หรือ "ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน" (Functional Specialization) เช่น ความเป็นเลิศในการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ หรือการจัดทำบัญชีฟาร์ม แม้สาขาเหล่านี้จะมีความสำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจฐานราก แต่ยังมีมิติ การประเมินในลักษณะ "การบริหารจัดการเชิงพื้นที่แบบองค์รวม" ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการ ที่ดินของรัฐในเขตปฏิรูปที่ดิน

2.9.2 การวิเคราะห์ความจำเป็นในการสร้างอัตลักษณ์ใหม่

จากการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมีศักยภาพ ที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งไม่สามารถถูกวัดผลได้อย่างครบถ้วนผ่านเกณฑ์การประเมินของสาขา อาชีพอื่นที่มีอยู่เดิม 3 ประเด็นหลัก คือ

1. มิติด้านธรรมาภิบาลการถือครองที่ดิน การเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบ ส.ป.ก. อย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่ไม่ถูกนำมาให้น้ำหนักในสาขาอาชีพอื่น

2. มิติด้านการจัดการสินทรัพย์ของรัฐ การเปลี่ยนผ่านจาก "ผู้ใช้ที่ดิน" ไปสู่ "ผู้บริหารจัดการ ทรัพยากรอย่างยั่งยืน" เพื่อรักษาฐานทรัพยากรดินและน้ำไว้เป็นมรดกเกษตรกรรม

3. มิติด้านความยั่งยืนภายใต้ข้อจำกัด การสร้างความสำเร็จภายใต้เงื่อนไขเชิงนโยบาย และกายภาพของพื้นที่ปฏิรูปที่ดินซึ่งมีความท้าทายเฉพาะตัว

2.9.3 ความเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์และการเติมเต็มช่องว่าง

การเสนอแนวทางกำหนดสาขา "การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน" จึงมิใช่การเพิ่มภาระงาน หรือการสร้างซ้ำซ้อน แต่เป็นการตอบโจทยยุทธศาสตร์ชาติในเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำและการสร้าง สมดุลเชิงนิเวศ การมีสาขาที่ 17 นี้จะทำหน้าที่เชื่อมโยงความสำเร็จในแปลงเกษตรกรรมเข้ากับ ความมั่นคงทางทรัพยากรของชาติ ซึ่งจะส่งผลให้ระบบการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติมีความ ครอบคลุม และสะท้อนภาพลักษณ์การพัฒนาภาคเกษตรไทยที่ทันสมัยและยั่งยืนอย่างแท้จริง

บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน

การดำเนินการจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรรมดีเด่นแห่งชาติ ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ในครั้งนี้ เป็นการดำเนินงานในลักษณะการพัฒนานวัตกรรมเชิงกระบวนการ และการศึกษาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบงาน โดยมีเป้าหมายหลักในการยกย่องหลักเกณฑ์และมาตรฐานสำหรับการคัดเลือกเกษตรกรในสาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” เพื่อให้เป็นสาขาที่ 17 ในระดับประเทศ

กระบวนการศึกษาในบทนี้มุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้แบบสหวิทยาการ ทั้งในมิติด้านกฎหมาย การปฏิรูปที่ดิน มิติด้านวิชาการเกษตร และมิติด้านการบริหารราชการแผ่นดิน โดยอาศัยการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมจากคณะทำงานหลากหลายภาคส่วน เพื่อให้ได้ร่างแนวทางที่มีความเที่ยงตรง และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินทั่วประเทศ โดยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

3.1 ขอบเขตและระยะเวลาการดำเนินงาน

การดำเนินการจัดทำร่างแนวทางการดำเนินงาน ในครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาครอบคลุมใน 3 มิติสำคัญ เพื่อให้การยกย่องหลักเกณฑ์มีความสมบูรณ์รอบด้าน ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์โครงสร้างหลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ของหน่วยงานเจ้าภาพหลักทั้ง 9 หน่วยงาน ใน 16 สาขาอาชีพเดิม เพื่อนำมาสังเคราะห์และเปรียบเทียบ มาตรฐานตัวชี้วัด โดยเฉพาะการวิเคราะห์ส่วนขาด ในมิติด้านการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งยังไม่ได้รับการบรรจุไว้ในระบบการคัดเลือกเดิม เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการกำหนด "อัตลักษณ์" และ "เกณฑ์มาตรฐาน" ของสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน ที่มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model)

3.1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินทั้ง 72 จังหวัดทั่วประเทศ โดยพิจารณาจากบริบทความแตกต่างของสภาพกายภาพที่ดิน และวิธีการทำเกษตรกรรมในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้หลักเกณฑ์ที่ยกย่องขึ้นมีความยืดหยุ่นและรองรับคุณลักษณะของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินที่มีความหลากหลาย แต่ยังคงไว้ซึ่งมาตรฐานการบริหารจัดการที่ดินที่ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายของ ส.ป.ก.

3.1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการมีกรอบระยะเวลาดำเนินการรวมทั้งสิ้น 1 ปี (1 ปีงบประมาณ) เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2568 โดยแบ่งรอบการดำเนินงานออกเป็น 2 ช่วงหลัก คือ การสำรวจสถานะแวดล้อมและยกย่องเบื้องต้น และการพัฒนานวัตกรรมประเมินและการกลั่นกรองเชิงนโยบายระดับกรม

3.2 ขั้นตอนการดำเนินงานเชิงลึก 4 ระยะ

เพื่อให้การจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีฐานรองรับทางวิชาการที่เข้มแข็ง จึงกำหนดกระบวนการดำเนินงานเชิงลึกแบ่งออกเป็น 4 ระยะที่มีรายละเอียดการปฏิบัติงาน ดังนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจสถานะแวดล้อมและวิเคราะห์ฐานข้อมูลมาตรฐาน

ในขั้นตอนเริ่มต้นของการศึกษาได้มุ่งเน้นการวางรากฐานข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อให้ร่างแนวทางมีความสอดคล้องกับมาตรฐานระดับกระทรวงและทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงลึกดังนี้

1.1 การสืบค้นและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเชิงระบบ ดำเนินการรวบรวมระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการคัดเลือกเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และสหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2563 และฉบับที่เกี่ยวข้อง รวมถึงคู่มือการคัดเลือกและหลักเกณฑ์การให้คะแนนจากหน่วยงานเจ้าภาพหลักทั้ง 9 หน่วยงาน ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมหม่อนไหม กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เพื่อนำข้อมูลทุติยภูมิเหล่านี้มาเป็นฐานในการวิเคราะห์โครงสร้างหลักเกณฑ์ระดับชาติ

1.2 การวิเคราะห์โครงสร้างค่าน้ำหนักคะแนนและตัวชี้วัดมาตรฐาน ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบเชิงลึกเกี่ยวกับสัดส่วนคะแนนเต็ม 100 คะแนนของทั้ง 16 สาขาอาชีพเดิม เพื่อระบุความเชื่อมโยงของคุณสมบัติเกษตรกรที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องการเชิงรุก โดยวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 4 หมวดมาตรฐานคือ หมวดความคิดริเริ่มและความพยายาม หมวดผลงานและความสำเร็จของงาน หมวดความเป็นผู้นำและการเสียสละ และหมวดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การศึกษานี้ช่วยให้คณะทำงานเข้าใจถึงบรรทัดฐานของการให้คะแนนที่เป็นสากลและเป็นธรรม

1.3 การวิเคราะห์ช่องว่างและความซ้ำซ้อนเชิงภารกิจ ดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างขอบเขตของสาขาที่มีอยู่เดิมกับบริบทพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดิน โดยพบข้อเท็จจริงว่าสาขาที่มีความใกล้เคียงกันที่สุด เช่น สาขาการพัฒนาที่ดิน มุ่งเน้นที่เทคนิคการอนุรักษ์ดินและน้ำเชิงวิศวกรรมเป็นหลัก หรือสาขาอาชีพไร่นาสวนผสมที่มุ่งเน้นความหลากหลายของกิจกรรมการผลิต แต่ทั้ง 16 สาขาขาดมิติความสำคัญเรื่อง "ธรรมาภิบาลการใช้ที่ดินของรัฐ" และการบริหารจัดการพื้นที่แบบองค์รวมภายใต้เงื่อนไขกฎหมายปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นช่องว่างสำคัญที่ทำให้เกษตรกรในเขต ส.ป.ก. ไม่สามารถแสดงศักยภาพการจัดการที่ดินในฐานะสินทรัพย์ของรัฐได้อย่างเต็มที่

1.4 การกำหนดตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์และความจำเป็นของสาขาใหม่ จากการศึกษาและวิเคราะห์สถานะแวดล้อมทั้งหมด คณะทำงานได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ของสาขาที่ 17 ในชื่อ "การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน" โดยวางกรอบการประเมินให้มีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากสาขาอื่น คือการมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฎหมายที่ดินควบคู่ไปกับการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรดินและน้ำอย่างเป็นระบบ เพื่อตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และโมเดลเศรษฐกิจ BCG ในภาพรวมของประเทศ

ระยะที่ 2 การวางโครงสร้างกลไกขับเคลื่อนและธรรมาภิบาลการดำเนินงาน

ในระยะนี้เป็นการจัดตั้งองค์ประกอบเชิงบริหารและวางระบบการทำงานให้มีสถานะเป็นทางการตามระเบียบงานสารบรรณ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการคัดเลือกและรองรับการตรวจสอบในทุกระดับ โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

2.1 การแต่งตั้งคณะทำงานระดับสำนักเพื่อกรอกร่างทางวิชาการ ดำเนินการจัดสร้างกลไกการทำงานระดับปฏิบัติการโดยการยกย่องคำสั่งสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี (สพท.) ที่ 3/2568 เพื่อแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติเสนอเป็นสาขาใหม่ คณะทำงานชุดนี้ประกอบด้วยบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากหลากหลายกลุ่มงานภายในสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี เช่น กลุ่มพัฒนาเกษตรกรและเครือข่ายผู้นำ กลุ่มพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม กลุ่มพัฒนาสถาบันและธุรกิจชุมชน กลุ่มพัฒนาบุคลากร ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการปฏิรูปที่ดิน และศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตร เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยปฏิบัติการหลักในการสืบค้นข้อมูลเชิงลึก ยกย่องรายละเอียดตัวชี้วัด และออกแบบนวัตกรรมเครื่องมือการประเมินผลเชิงเทคนิคที่มีความละเอียดสูงและมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

2.2 การสร้างกลไกการกลั่นกรองเชิงนโยบายระดับกรม ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ระดับกรม เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงนโยบายในการตรวจสอบและถ่วงดุลผลการดำเนินงานของคณะทำงาน คณะกรรมการชุดนี้ได้รับเกียรติจากผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) นำโดยเลขาธิการ ส.ป.ก. เป็นประธานกรรมการ พร้อมด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากสำนักที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักกฎหมาย สำนักจัดการปฏิรูปที่ดิน และส่วนบริหารแผนงาน การมีกลไกในระดับกรมช่วยยืนยันได้ว่าร่างแนวทางที่พัฒนาขึ้นจะมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปที่ดิน 20 ปี และสามารถบูรณาการเข้ากับภารกิจหลักขององค์กรได้อย่างสมบูรณ์

2.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบธรรมาภิบาลในขั้นตอนการดำเนินงาน ดำเนินการวิเคราะห์และจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบเพื่อป้องกันความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และสร้างความโปร่งใสในกระบวนการ โดยกำหนดให้คณะทำงานระดับสำนักมุ่งเน้นการวิจัยและยกย่องเกณฑ์ในเชิงเทคนิค ในขณะที่คณะกรรมการระดับกรมทำหน้าที่พิจารณาในมิติด้านความชอบด้วยกฎหมาย และความเหมาะสมเชิงนโยบาย นอกจากนี้ยังมีการวางระบบธรรมาภิบาลผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือการประเมินที่จัดทำขึ้นจะให้ผลการตัดสินที่มีความยุติธรรม และลดการใช้ดุลยพินิจส่วนบุคคลของผู้ประเมินในอนาคต

2.4 การบูรณาการองค์ความรู้แบบสหวิทยาการข้ามสายงาน ดำเนินการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการปฏิรูปที่ดิน นิติกร และผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เพื่อให้ร่างแนวทางสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนมีความครบถ้วนในมิติของ "สิทธิและการเข้าทำประโยชน์" ควบคู่ไปกับ "ประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน" การทำงานข้ามสายงานในระยะนี้ช่วยให้การระบุตัวชี้วัดในระยะ

ถัดไปมีความชัดเจนและสะท้อนภาพลักษณ์การจัดการที่ดินของรัฐยุคใหม่ที่เน้นทั้งนิติธรรม และนวัตกรรมทางการเกษตร

ระยะที่ 3 การระดมสมองเชิงยุทธศาสตร์และการพัฒนานวัตกรรมการประมง

ในระยะนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของการแปลงกรอบแนวคิดทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติงานจริง โดยมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการวัดผลที่มีความแม่นยำและเป็นรูปธรรม เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการ จำแนกความโดดเด่นของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงลึกดังนี้

3.1 การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรม ดำเนินการจัด ประชุมคณะทำงานระดับสำนักอย่างต่อเนื่องจำนวน 3 ครั้ง โดยเฉพาะในการประชุมครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ของสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี (สพท.) ประจำปีงบประมาณ 2568 เพื่อระดมความคิดเห็น จากผู้เชี่ยวชาญและผู้แทนจากสำนักต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การประชุมมุ่งเน้นการวิเคราะห์พฤติกรรม ของเกษตรกรที่สะท้อนถึงการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนในมิติต่าง ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยี เกษตรแม่นยำเพื่อลดต้นทุนการผลิต การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในแปลง และการปฏิบัติ ตามระเบียบกฎหมายปฏิรูปที่ดินอย่างเคร่งครัด ผลจากการระดมสมองช่วยให้ได้ตัวชี้วัดย่อย ที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านทัศนคติ ทักษะ และผลงานเชิงประจักษ์

3.2 การพัฒนานวัตกรรมเครื่องมือการประเมินมาตรฐานในรูปแบบชุดแบบฟอร์มเชิงลึก ดำเนินการออกแบบและพัฒนาชุดเครื่องมือการประเมินผลที่รัดกุมเพื่อลดการใช้ดุลยพินิจส่วนบุคคล ของผู้ประเมิน โดยมีการสร้างนวัตกรรมชุดแบบฟอร์มประกอบการประเมินมาตรฐานรวมทั้งสิ้น จำนวน 11 แบบฟอร์ม ประกอบด้วยแบบฟอร์มใบสมัครเกษตรกรดีเด่น แบบประเมินคุณสมบัติเบื้องต้น แบบบันทึกประวัติและผลงานรายด้าน แบบฟอร์มการตรวจประเมินหน้าแปลง และแบบสรุปผลคะแนนรวม ซึ่งชุดแบบฟอร์มเหล่านี้ถูกออกแบบภายใต้หลักการความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อให้เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานในระดับจังหวัดสามารถจัดเก็บข้อมูลได้อย่างเป็นเอกภาพและมีความแม่นยำสูง

3.3 การวิเคราะห์ค่าน้ำหนักคะแนนเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างดุลยภาพความยั่งยืน ดำเนินการวิเคราะห์และกำหนดสัดส่วนค่าน้ำหนักคะแนนโดยคำนึงถึงความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร (ส.ป.ก.) โดยมีการตกลูกคะแนนเต็ม 100 คะแนน แบ่งออกเป็น 4 มิติหลักที่สำคัญคือ มิติความคิดริเริ่มและความพยายามร้อยละ 25 มิติผลงาน และความสำเร็จของงานร้อยละ 35 มิติความเป็นผู้นำและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมร้อยละ 20 และมิติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร้อยละ 20 การจัดสรรน้ำหนักในลักษณะนี้ ช่วยสะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จของเกษตรกรดีเด่นในสาขานี้ต้องเกิดจากความโดดเด่นของผลงาน ในพื้นที่ ควบคู่ไปกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมีสมดุล

3.4 การทดสอบความสอดคล้องและการกลั่นกรองเครื่องมือประเมิน ดำเนินการตรวจสอบ ความชัดเจนของคำถามและเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละข้อเพื่อให้ผู้ประเมินและผู้รับการประเมิน มีความเข้าใจที่ตรงกัน โดยมีการจำลองสถานการณ์การประเมิน และการขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้านเพื่อปรับปรุงถ้อยคำในแบบฟอร์มประเมินให้มีความเป็นวิชาการและมีความเป็นธรรมสูงสุด

การดำเนินงานในระยะที่ 3 นี้จึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่เปลี่ยนจากแนวคิดเชิงนามธรรมให้กลายเป็น "ระบบงาน" ที่สามารถรองรับการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติในระดับกระทรวงได้อย่างสง่างาม และมีเกียรติ

ระยะที่ 4 การวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์และจัดทำร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์

ในระยะสุดท้ายของการดำเนินงานถือเป็นขั้นตอนการรวบรวมและตกผลึกองค์ความรู้ทั้งหมดที่ได้รับจากกระบวนการศึกษาและกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อเรียบเรียงให้เป็นเอกสารเชิงนโยบายที่มีความสมบูรณ์และพร้อมสำหรับการนำไปปฏิบัติงานจริง โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงลึกดังนี้

4.1 การสังเคราะห์ผลจากการระดมความคิดเห็นและมติที่ประชุมคณะกรรมการทุกระดับ ดำเนินการนำข้อเสนอแนะและประเด็นอภิปรายจากการประชุมคณะทำงานระดับสำนัก (สพท.) ทั้ง 3 ครั้ง และมติจากการประชุมคณะกรรมการระดับกรม (ส.ป.ก.) ครั้งที่ 1/2568 มาทำการวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์เพื่อปรับปรุงร่างหลักเกณฑ์ให้มีความสมบูรณ์ที่สุด ขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการเชื่อมโยงความเห็นจากมุมมองวิชาการเกษตร มุมมองด้านการบริหารจัดการที่ดิน และมุมมองของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อให้มั่นใจว่าแนวทางการดำเนินงานที่จัดทำขึ้นมีความครอบคลุมทุกมิติการพัฒนา และสามารถแก้ปัญหาอุปสรรคที่เคยเกิดขึ้นในระบบการคัดเลือกเดิมได้อย่างเป็นรูปธรรม

4.2 การบูรณาการมิติความยั่งยืนเข้ากับเกณฑ์การประเมินผลเชิงประจักษ์ ดำเนินการปรับปรุงและขัดเกลาตัวชี้วัดย่อยในร่างแนวทางฯ ให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและวาระการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการบูรณาการหลักการการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และโมเดลเศรษฐกิจ BCG เข้ากับหมวดคะแนนทั้ง 4 ด้านอย่างแนบเนียน การวิเคราะห์ในระยะนี้ช่วยให้ร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์มีน้ำหนักทางวิชาการที่เข้มแข็ง สามารถสะท้อนภาพลักษณ์ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรดิน และน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดควบคู่ไปกับการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในระยะยาว

4.3 การตรวจสอบความสอดคล้องเชิงนิติศาสตร์และระเบียบปฏิบัติขององค์กร ดำเนินการตรวจสอบร่างหลักเกณฑ์และชุดแบบฟอร์มประเมินมาตรฐานทั้ง 11 แบบฟอร์มอย่างละเอียดร่วมกับฝ่ายกฎหมาย เพื่อให้มั่นใจว่าถ้อยคำและหลักเกณฑ์การให้คะแนนทุกประการมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินของ ส.ป.ก. การดำเนินงานในส่วนนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่สาขาใหม่ เนื่องจากต้องใช้ "ความถูกต้องทางกฎหมาย" เป็นด่านแรกในการคัดกรองเกษตรกรดีเด่น เพื่อให้บุคคลที่ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นแบบอย่างที่ดีในการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐอย่างถูกต้องตามธรรมาภิบาล

4.4 การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพิจารณาอนุมัติหลักการและขยายผล ดำเนินการจัดทำเอกสารร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน ฉบับสมบูรณ์ พร้อมบทสรุปผู้บริหารที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ที่คาดว่าจะ

จะได้รับ เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมพิจารณาจนเห็นชอบ ขึ้นตอนนี้นำมาสู่การเตรียมชุดข้อมูลสารสนเทศที่เข้มข้นเพื่อประกอบการเสนอต่อคณะอนุกรรมการและคณะกรรมการในระดับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อบรรจุเป็นสาขาที่ 17 ของประเทศ ซึ่งถือเป็นผลสัมฤทธิ์สูงสุดของกระบวนการศึกษาและจัดทำร่างแนวทางในครั้งนี้

3.3 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

เพื่อให้การจัดทำร่างแนวทางบรรลุวัตถุประสงค์ในการเสนอเป็นสาขาที่ 17 ของประเทศ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) โดยสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี (สพท.) ได้กำหนดขั้นตอนปฏิบัติงานย่อย รวม 10 ขั้นตอนที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลบริบทสารสนเทศและมาตรฐานระดับกระทรวง

ในขั้นตอนเริ่มต้นนี้ถือเป็นกระบวนการ "วางฐานราก" ทางวิชาการ เพื่อให้ร่างแนวทางที่พัฒนาขึ้นใหม่ไม่เกิดความซ้ำซ้อนและมีความเป็นสากลทัดเทียมกับมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยประกอบด้วยรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

1.1 การสืบค้นและคัดกรองระเบียบข้อบังคับระดับนโยบาย ดำเนินการรวบรวมระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการคัดเลือกเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และสหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2563 และฉบับที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ รวมถึงประกาศรายชื่อสาขาอาชีพเกษตรกรดีเด่นที่มีอยู่เดิมทั้ง 16 สาขา เพื่อนำมาศึกษานิยามเชิงกฎหมายและขอบเขตหน้าที่ของคณะกรรมการระดับกระทรวง ขึ้นตอนนี้นำมาช่วยให้ออกแบบโครงสร้างและระเบียบปฏิบัติที่เป็นข้อบังคับหลักในการพิจารณาเพิ่มสาขาใหม่

1.2 การวิเคราะห์แผนผังหน้าที่และภารกิจของหน่วยงานเจ้าภาพหลัก ดำเนินการศึกษารายละเอียดการดำเนินงานของหน่วยงานเจ้าภาพหลักทั้ง 9 หน่วยงาน ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมหม่อนไหม กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยเน้นการวิเคราะห์ว่าแต่ละหน่วยงานมีจุดเน้นในการคัดเลือกเกษตรกรอย่างไร เพื่อป้องกันการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ทับซ้อนกับภารกิจเดิมของหน่วยงานอื่น และเพื่อให้สามารถระบุบทบาทของ ส.ป.ก. ในฐานะเจ้าภาพสาขาที่ 17 ได้อย่างชัดเจน

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบมาตรฐานตัวชี้วัด ดำเนินการนำคู่มือและเกณฑ์การให้คะแนนของทั้ง 16 สาขาเดิมมาทำการเปรียบเทียบในมิติของ "ตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์" โดยเฉพาะในส่วนของคุณสมบัติพื้นฐานและเกณฑ์การตัดสิน เพื่อสังเคราะห์หา "มาตรฐานกลาง" ที่ทุกสาขาใช้ร่วมกัน เช่น สัดส่วนคะแนนด้านความคิดริเริ่ม หรือด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ข้อมูลส่วนนี้จะถูกนำมาใช้เป็นฐานในการออกแบบค่าน้ำหนักคะแนนของสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน ให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานระดับชาติ

1.4 การระบุช่องว่างเชิงวิชาการเพื่อสร้างความโดดเด่นของสาขาใหม่ ดำเนินการสรุปผลจากการรวบรวมข้อมูลเพื่อระบุช่องว่างที่ระบบการคัดเลือกปัจจุบันยังขาดหายไป โดยพบว่าเกณฑ์ที่มีอยู่มักมุ่งเน้นไปที่การผลิตรายสินค้า หรือการจัดการทรัพยากรเฉพาะส่วน แต่ยังไม่มีเกณฑ์ใดที่เน้น

การบริหารจัดการพื้นที่แบบองค์รวมภายใต้เงื่อนไขสิทธิการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ การวิเคราะห์ ในจุดนี้จึงเป็นเหตุผลความจำเป็นหลักที่จะถูกบรรจุไว้ในร่างแนวทางเพื่อชี้ให้เห็นว่า สาขาการบริหาร จัดการที่ดินอย่างยั่งยืนคือมิติใหม่ที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาเกษตรกรไทยในยุคปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดตั้งกลไกการขับเคลื่อนและแต่งตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลาย ส่วนงาน

ในขั้นตอนนี้เป็นการสร้างโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นทางการ เพื่อให้การดำเนินงาน มีสถานะทางกฎหมายและระเบียบปฏิบัติราชการรองรับอย่างชัดเจน โดยมุ่งเน้นการดึงศักยภาพ ของบุคลากรข้ามสายงานมาบูรณาการร่วมกัน มีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

2.1 การกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการผ่านคำสั่งที่เป็นทางการ ดำเนินการยกย่อง และจัดทำคำสั่งสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี ที่ 3/2568 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแนวทาง เพื่อเสนอเพิ่มสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สั่ง ณ วันที่ 18 มีนาคม 2568 เพื่อให้กระบวนการยกย่องหลักเกณฑ์มีคณะบุคคลที่รับผิดชอบ อย่างชัดเจนตามระเบียบงานสารบรรณ การออกคำสั่งที่เป็นทางการนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการ สร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลงานวิชาการ และเป็นการยืนยันว่าการพัฒนาสาขาใหม่นี้เป็นภารกิจสำคัญ ที่ได้รับมอบหมายจากต้นสังกัด

2.2 การบูรณาการบุคลากรแบบพหุวิทยาการ ดำเนินการคัดเลือกบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากหลากหลายกลุ่มงานภายในสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี และส่วนงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมเป็นคณะทำงาน การรวมกลุ่มที่มีมุมมองแตกต่างกันช่วยให้การยกย่อง แนวทางในสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนมีความครบถ้วนรอบด้าน ทั้งมิติด้านการพัฒนา องค์ความรู้เกษตรกร มิติด้านนวัตกรรมการเกษตร มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านกฎระเบียบการใช้ ที่ดินของ ส.ป.ก.

2.3 การกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ดำเนินการระบุหน้าที่และ อำนาจของคณะทำงานไว้ในคำสั่งอย่างละเอียด โดยมุ่งเน้นภารกิจสำคัญคือการพิจารณาชื่อสาขา ที่เหมาะสม การยกย่องหลักเกณฑ์และระเบียบวิธีปฏิบัติ การกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของเกษตรกร ที่มีสิทธิเข้ารับการคัดเลือก และการออกแบบเกณฑ์การตัดสินให้คะแนนที่เป็นมาตรฐาน การกำหนด บทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนช่วยให้คณะทำงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสอดประสานกัน ลดความซ้ำซ้อน ในขั้นตอนการยกย่อง และทำให้การขับเคลื่อนงานเป็นไปตามแผนการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้

2.4 การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยปฏิบัติและหน่วยนโยบาย ดำเนินการวางระบบ การรายงานผลและประสานงานระหว่างคณะทำงานระดับสำนักกับคณะกรรมการระดับนโยบายของกรม เพื่อให้ร่างแนวทางที่พัฒนาขึ้นมีการสื่อสารข้อมูลที่ต้องจำแนกในทุกระดับ การจัดตั้งกลไกขับเคลื่อน ในขั้นตอนนี้ยังรวมถึงการกำหนดแผนการประชุมอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้เป็นเวทีกลางในการตัดสินใจ เชิงวิชาการ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างธรรมาภิบาลในกระบวนการจัดทำร่างแนวทางตั้งแต่ ระยะเวลาเริ่มต้น จนถึงขั้นตอนการนำเสนอเพื่ออนุมัติเป็นสาขาที่ 17 ของประเทศ

ขั้นตอนที่ 3 การประชุมคณะทำงานเพื่อวางกรอบแนวทางและกำหนดเป้าหมายของงานร่วมกัน

ในขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการระดมสมองเชิงยุทธศาสตร์เพื่อเปลี่ยนถ่ายจากนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยคณะทำงานได้จัดประชุมเพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมายของร่างแนวทางให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทขององค์กร ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงลึกดังนี้

3.1 การสร้างความเข้าใจร่วมในวัตถุประสงค์และผลสัมฤทธิ์ของงาน ดำเนินการจัดการประชุมคณะทำงานระดับสำนัก ครั้งที่ 1/2568 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2568 เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นในการเสนอเพิ่มสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ คณะทำงานได้ร่วมกันวิเคราะห์เป้าหมายหลักของการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการเชิดชูเกียรติเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ผู้มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันในระยะเริ่มต้นนี้ช่วยให้การขับเคลื่อนงานวิชาการในขั้นตอนต่อ ๆ ไปเป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

3.2 การพิจารณาคัดกรองและกำหนดชื่อสาขาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ ดำเนินการประชุมเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของชื่อสาขาอาชีพที่จะนำเสนอ โดยคณะทำงานได้มีการอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างชื่อสาขาต่าง ๆ เช่น สาขาอาชีพวนเกษตร และสาขาการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน เพื่อหาชื่อที่สามารถครอบคลุมภารกิจการปฏิรูปที่ดินได้ในทุกมิติ ผลจากการระดมความคิดเห็นนำไปสู่ข้อสรุปในการเลือกชื่อสาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” เนื่องจากเป็นชื่อที่สะท้อนถึง “สิทธิการเข้าทำประโยชน์” ตามกฎหมาย ส.ป.ก. และ “ประสิทธิภาพในการรักษาฐานทรัพยากร” ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาภาคเกษตรกรรมไทยในอนาคต

3.3 การกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์และตัวชี้วัดความสำเร็จเบื้องต้น ดำเนินการวางกรอบการดำเนินงานเชิงเทคนิคโดยการกำหนด “มิติการประเมิน” ที่สำคัญ ซึ่งต้องครอบคลุมทั้งกระบวนการคิดและผลงานเชิงประจักษ์ คณะทำงานได้ร่วมกันวางโครงสร้างของตัวชี้วัดเบื้องต้นที่มุ่งเน้นความสอดคล้องกับมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่มีการเสริมมิติด้านนวัตกรรมจัดการที่ดินและการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายของ ส.ป.ก. เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การตัดสิน การกำหนดทิศทางเช่นนี้ช่วยให้คณะทำงานสามารถเริ่มต้นกระบวนการยกร่างหลักเกณฑ์ในรายละเอียดได้อย่างมีหลักวิชาการรองรับ

3.4 การสร้างความเห็นชอบร่วมและกำหนดแผนผังการดำเนินงาน ดำเนินการสรุปมติที่ประชุมเพื่อกำหนดเป็นแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนในแต่ละช่วงเวลา โดยมีการมอบหมายงานให้ฝ่ายเลขานุการและคณะทำงานแต่ละส่วนไปดำเนินการศึกษารายละเอียดเชิงลึกในส่วนของคุณสมบัติเฉพาะและหลักเกณฑ์การตัดสินเพื่อนำมาเสนอในการประชุมครั้งถัดไป การสร้างความเห็นชอบร่วมในขั้นตอนนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยลดอุปสรรคในการประสานงานและทำให้ร่างแนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์และได้รับความเห็นชอบจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบนวัตกรรมขั้นตอนการดำเนินงานที่รัดกุมและรองรับความซับซ้อนของพื้นที่

ในขั้นตอนนี้เป็นการสร้าง "แบบจำลองกระบวนการทำงาน" ที่มีความยืดหยุ่นแต่ยังคงความเข้มงวดในมาตรฐานทางวิชาการ เพื่อให้การคัดเลือกเกษตรกรครอบคลุมพื้นที่ปฏิรูปที่ดินทั่วประเทศที่มีความแตกต่างกันในเชิงภูมิสังคมและกายภาพที่ดิน โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงลึกดังนี้

4.1 การพัฒนาระบบการคัดเลือกพหุระดับเพื่อความโปร่งใสและเที่ยงธรรม คณะทำงานได้ร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดเส้นทางการคัดเลือกผลงานให้มีความรัดกุมรวม 3 ระดับ ประกอบด้วยระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับกรม โดยในระดับจังหวัดจะทำหน้าที่เป็นด่านแรกในการคัดกรองคุณสมบัติเบื้องต้นและตรวจสอบความถูกต้องของสิทธิในที่ดิน ระดับภาคจะทำหน้าที่กลั่นกรองเชิงวิชาการเพื่อเปรียบเทียบความโดดเด่นของเกษตรกรในภูมิภาค และระดับกรมจะทำหน้าที่ตัดสินผลงานขั้นสุดท้ายตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด การออกแบบระบบพหุระดับเช่นนี้เป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่ช่วยลดอุปสรรคเรื่องการใช้จ่ายเงินส่วนบุคคลและสร้างกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลที่ได้รับความยอมรับในทุกระดับพื้นที่

4.2 การออกแบบกลไกการคัดกรองที่สอดคล้องกับบริบทที่ดินของรัฐ ดำเนินการวิเคราะห์ความซับซ้อนของพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินซึ่งมีความแตกต่างจากพื้นที่เอกสิทธิ์ทั่วไป โดยมีการกำหนดขั้นตอนการตรวจสอบสิทธิการเข้าทำประโยชน์ให้ชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาข้อร้องเรียนด้านกฎหมาย การออกแบบขั้นตอนในส่วนนี้มุ่งเน้นการบูรณาการข้อมูลจากระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และฐานทะเบียนที่ดินของ ส.ป.ก. มาใช้ประกอบการพิจารณาในเบื้องต้นควบคู่ไปกับการประเมินทางวิชาการ ซึ่งถือเป็นจุดแข็งที่ทำให้สาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนมีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหน่วยงานในการคัดเลือกเกษตรกรผู้เป็นต้นแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด

4.3 การสร้างระบบการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า ดำเนินการออกแบบวิธีการตรวจสอบข้อมูลผลงานเกษตรกรที่มีความน่าเชื่อถือสูง โดยกำหนดให้มีการรวบรวมพยานหลักฐานเชิงประจักษ์ใน 3 ส่วนสำคัญคือ ข้อมูลจากการรายงานตนเองและผลการบันทึกบัญชีฟาร์มของเกษตรกร ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึกหน้าแปลงจริงของคณะกรรมการคัดเลือก และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์เครือข่ายเกษตรกรข้างเคียงหรือผู้นำชุมชน การออกแบบกระบวนการตรวจสอบที่หลากหลายแหล่งข้อมูลเช่นนี้ช่วยให้คณะทำงานมั่นใจได้ว่าข้อมูลที่นำมาพิจารณามีความเที่ยงตรงแม่นยำและสามารถสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของเกษตรกรผู้ได้รับการคัดเลือกได้อย่างเป็นวัตถุประสงค์

4.4 การจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการและแผนผังระยะเวลา ดำเนินการกำหนดช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมคัดเลือกในแต่ละระดับให้มีความสอดคล้องกับรอบการผลิตทางการเกษตรและกรอบระยะเวลาหลักของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีการวางแผนงาน

ย้อนกลับ เพื่อให้ขั้นตอนตั้งแต่การประกาศรับสมัคร การรวบรวมเอกสาร การตรวจประเมินในพื้นที่ และการตัดสินใจในระดับกรม ดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด การจัดทำปฏิทิน การปฏิบัติงานที่ชัดเจนนี้ช่วยให้เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จังหวัดทั้ง 72 จังหวัด สามารถเตรียมความพร้อม และขับเคลื่อนงานในพื้นที่ได้อย่างเป็นเอกภาพตามเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ในระดับกรม

ขั้นตอนที่ 5 การยกร่างหลักการ เหตุผล ชื่อสาขา และนิยามเชิงปฏิบัติการที่สะท้อนอัตลักษณ์ขององค์กร

ในขั้นตอนนี้ถือเป็นการสร้างกรอบแนวคิดเชิงระบบและกำหนดทิศทางหลักของร่างแนวทาง ฯ เพื่อให้ผู้ประเมินและคณะกรรมการระดับนโยบายเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าที่แตกต่างของสาขาใหม่นี้ อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงลึกดังนี้

5.1 การจัดทำหลักการและเหตุผลเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความจำเป็นของสาขาใหม่ ดำเนินการเรียบเรียงเนื้อหาที่แสดงถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนในการกำหนดสาขา การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์วิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ดินในปัจจุบัน คณะทำงานมุ่งเน้นการบรรยายให้เห็นว่าเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะผู้รักษา และใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ดังนั้นการเชิดชูเกียรติในสาขานี้จึงไม่ใช่เพียงการให้รางวัลในมิติการผลิตทางการเกษตรเท่านั้น แต่เป็นการส่งเสริมระบบการจัดการที่ดินที่สร้างความมั่นคงทางอาหารควบคู่ไปกับการรักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในระดับมหภาค ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะใช้เป็นเหตุผลหลัก ในการนำเสนอต่อคณะกรรมการระดับกระทรวงเพื่อให้เห็นความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ของสาขานี้

5.2 การกำหนดชื่อสาขาที่สะท้อนอัตลักษณ์และภารกิจหลักขององค์กร ดำเนินการคัดเลือก และสรุปชื่อสาขาที่สามารถสื่อสารถึงความสำเร็จในแบบของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้อย่างแม่นยำและเป็นสากล หลังจากผ่านกระบวนการระดมสมองและเปรียบเทียบชื่อในมิติต่าง ๆ คณะทำงานได้ข้อสรุปในการใช้ชื่อสาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” (Sustainable Land Management) เนื่องจากเป็นชื่อที่ครอบคลุมทั้งมิติการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงเศรษฐกิจภายใต้เงื่อนไข กฎหมาย ส.ป.ก. และมิติการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งชื่อนี้มีความโดดเด่นและแตกต่าง จากสาขาการเกษตรทั่วไปที่มักเน้นรายชนิดสินค้า แต่สาขานี้จะมุ่งเน้นที่ตัวพื้นที่ (Area-based) เป็นแกนหลักของการประเมินอันเป็นหัวใจสำคัญของภารกิจปฏิรูปที่ดิน

5.3 การยกร่างนิยามเชิงปฏิบัติการเพื่อเป็นบรรทัดฐานการวัดผลเชิงประจักษ์ ดำเนินการ กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของคำว่าบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนให้มีความคมชัดและสามารถนำไปวัดผลได้จริงทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ นิยามที่ยกร่างขึ้นนี้ครอบคลุมถึงพฤติกรรม และการกระทำของเกษตรกรในการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างเป็นระบบ การใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญา เพื่อจัดการดินและน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และการรักษาที่ดินไม่ให้เกิดการใช้ผิดวัตถุประสงค์ ตามระเบียบที่กำหนด การกำหนดนิยามที่ชัดเจนในขั้นตอนต้นนี้จะช่วยลดความกำกวมในการ

แปลความหมายและการให้คะแนนของคณะกรรมการในทุกระดับพื้นที่ ทำให้กระบวนการคัดเลือกมีมาตรฐานที่เป็นเอกภาพทั่วประเทศ

5.4 การเชื่อมโยงอัตลักษณ์องค์กรและหลักธรรมาภิบาลเข้ากับร่างแนวทาง ดำเนินการปรับปรุงและขัดเกลาเนื้อหาในร่างแนวทางให้สะท้อนถึงภารกิจด้านธรรมาภิบาลที่ดินของ ส.ป.ก. อย่างเข้มข้น โดยสอดแทรกหลักการความชอบด้วยกฎหมายเข้าไปเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่เกษตรกรผู้ได้รับการคัดเลือกต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เช่น การไม่ละทิ้งการทำประโยชน์ หรือการไม่นำที่ดินไปใช้ในทางที่ผิดระเบียบ การสะท้อนอัตลักษณ์เช่นนี้เป็นการแสดงจุดยืนว่าสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้ความสำคัญกับความถูกต้องชอบธรรมควบคู่ไปกับนวัตกรรมการผลิต ซึ่งเป็นมิติสำคัญที่สร้างความแตกต่างทางวิชาการและสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ร่างแนวทางฉบับนี้ในระดับสูงสุด

ขั้นตอนที่ 6 การตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณากลับกรองเชิงนโยบายโดยคณะกรรมการระดับกรม

ในขั้นตอนนี้เป็นการยกระดับกระบวนการพิจารณาจากระดับกลุ่มงานวิชาการขึ้นสู่ระดับนโยบายขององค์กร เพื่อให้ร่างแนวทางฯ มีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับทิศทางการบริหารราชการของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในภาพรวม โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

6.1 การนำเสนอวาระเชิงนโยบายต่อคณะกรรมการระดับกรม ดำเนินการรวบรวมร่างแนวทางและนวัตกรรมเครื่องมือการประเมินที่ผ่านการตกลีจากคณะทำงานระดับสำนัก เพื่อนำเสนอเข้าสู่การพิจารณาในการประชุมคณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ระดับกรม ครั้งที่ 1/2568 เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2568 โดยมีเลขาธิการ ส.ป.ก. เป็นประธานกรรมการ การพิจารณาในระดับนี้ช่วยให้ร่างแนวทางได้รับการตรวจสอบในมิติของยุทธศาสตร์องค์กร และการเชื่อมโยงกับเป้าหมายระดับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้การขับเคลื่อนงานมีน้ำหนักและได้รับการยอมรับสูงสุด

6.2 การตรวจสอบความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และภารกิจหลักของ ส.ป.ก. ดำเนินการให้คณะกรรมการระดับกรมพิจารณากลับกรองสาระสำคัญของร่างแนวทางในมิติของความเหมาะสมเชิงพื้นที่และภารกิจหลักด้านการปฏิรูปที่ดิน โดยเน้นการตรวจสอบว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นสามารถสะท้อนความสำเร็จของการบริหารจัดการที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินได้อย่างแท้จริงหรือไม่ การกลับกรองโดยผู้บริหารระดับสูงและผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายกองและสำนักช่วยให้ร่างแนวทางมีความแหลมคมทางวิชาการและมีความครอบคลุมมิติด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินตามเป้าหมายขององค์กรและแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

6.3 การวิเคราะห์ความสมบูรณ์ของโครงสร้างคะแนนและเครื่องมือประเมิน ดำเนินการให้ที่ประชุมพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อสัดส่วนคะแนนทั้ง 4 หมวด และชุดแบบฟอร์มประกอบการประเมินมาตรฐานรวม 11 แบบฟอร์ม โดยคณะกรรมการได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงลึกเพื่อปรับปรุงคำนิยามและรายละเอียดในใบสมัครให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการระบุประเภทเอกสารสิทธิและปริมาณผลผลิตให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในพื้นที่ การตรวจสอบในขั้นตอนนี้เป็นการประกัน

คุณภาพเพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือที่สร้างขึ้นจะมีความเที่ยงตรงและสามารถนำไปใช้ตัดสินผลได้อย่างยุติธรรมและลดการใช้ดุลยพินิจส่วนบุคคล

6.4 การสร้างการยอมรับและการรับรองผลในฐานะนโยบายระดับองค์กร ดำเนินการสรุปมติที่ประชุมเพื่อเป็นการรับรองความถูกต้องของกระบวนการยก่างในเบื้องต้น และเป็นการแสดงให้เห็นว่าร่างแนวทางสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนได้รับการยอมรับจากกลไกการบริหารสูงสุดของกรม การได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับกรมในขั้นตอนนีถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่เปลี่ยนจากร่างข้อเสนอทางวิชาการให้กลายเป็นร่างมาตรฐานปฏิบัติงานที่มีสถานะเป็นทางการและพร้อมสำหรับการเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบทางกฎหมายและการเสนอระดับกระทรวงต่อไป

ขั้นตอนที่ 7 การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและระเบียบโดยสำนักกฎหมาย

ในขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการประกันคุณภาพในมิติด้านนิติศาสตร์ เพื่อให้มั่นใจว่าร่างแนวทางฯ และเครื่องมือการประเมินผลที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับระเบียบและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด อันเป็นการป้องกันความเสี่ยงทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

7.1 การตรวจสอบความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ดำเนินการประสานงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากสำนักกฎหมายเพื่อวิเคราะห์ร่างหลักเกณฑ์ในมิติด้านกฎหมาย โดยมุ่งเน้นการตรวจสอบความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คปจ.) ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน การตรวจสอบในส่วนนี้ช่วยรับรองว่าเกษตรกรที่จะได้รับการคัดเลือกตามแนวทางนี้ จะต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมายและเงื่อนไขการถือครองที่ดินของ ส.ป.ก. อย่างถูกต้องครบถ้วน

7.2 การวิเคราะห์ความถูกต้องของนิยามและศัพท์ทางเทคนิคด้านนิติกรรมที่ดิน ดำเนินการขุดเกล้าถ้อยคำในร่างแนวทางและแบบฟอร์มประเมินมาตรฐาน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเภทเอกสารสิทธิ (เช่น ส.ป.ก. 4-01, โฉนดที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) และลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ให้มีความชัดเจนตามนิยามทางกฎหมาย การปรับปรุงถ้อยคำให้มีความรัดกุมเชิงนิติศาสตร์ช่วยลดความกำกวมในการแปลความหมายของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ และสร้างความมั่นคงให้กับระบบการคัดเลือกให้มีความเป็นธรรมและมีมาตรฐานเดียวกันภายใต้ระเบียบปฏิบัติราชการ

7.3 การตรวจสอบความชอบธรรมของหลักเกณฑ์การให้คะแนนในมิติด้านวินัยการใช้ที่ดิน ดำเนินการพิจารณาหลักเกณฑ์การให้คะแนนในหมวดที่เกี่ยวข้องกับ "การบริหารจัดการที่ดิน" โดยมุ่งเน้นให้คะแนนแก่เกษตรกรที่แสดงให้เห็นถึงวินัยในการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม ไม่มีการปล่อยที่ดินให้ทิ้งร้าง หรือไม่มีการกระทำที่ขัดต่อระเบียบการปฏิรูปที่ดิน การตรวจสอบในขั้นตอนนี้เป็นการบูรณาการหลักนิติธรรมเข้ากับเกณฑ์ทางวิชาการ เพื่อให้บุคคลที่ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นแบบอย่างที่ต้องการในการรักษาและใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐได้อย่างสง่างาม

7.4 การสรุปผลความเห็นทางกฎหมายเพื่อรองรับการประกาศใช้แนวทาง ดำเนินการรวบรวมข้อเสนอแนะและผลการตรวจสอบจากฝ่ายกฎหมายมาปรับปรุงร่างแนวทางฉบับสุดท้าย

เพื่อเป็นการรับรองว่ากระบวนการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน มีสถานะความชอบด้วยกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องอย่างสมบูรณ์ การได้รับความเห็นชอบทางกฎหมายในขั้นตอนนี้ถือเป็น "ด่านประเมินผล" ที่สำคัญก่อนนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่านโยบายนี้จะไม่ขัดกับพร่องเชิงกฎหมายที่อาจนำไปสู่ข้อร้องเรียนในภายหลัง

ขั้นตอนที่ 8 การนำเสนอสรุปข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารระดับสูงเพื่อพิจารณาอนุมัติหลักการ

ในขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการรวบรวมและกลั่นกรองผลลัพธ์จากทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติทางวิชาการ มิติด้านนโยบาย และมิติทางกฎหมาย เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ในการพิจารณาตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงลึกดังนี้

8.1 การจัดทำบทสรุปผู้บริหารและชุดข้อมูลนำเสนอเชิงยุทธศาสตร์ ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินงานทั้งหมดมาเรียบเรียงเป็นบทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary) ที่มีความแหลมคมและสื่อสารประเด็นสำคัญได้อย่างชัดเจน โดยมุ่งเน้นการชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนกับเป้าหมายการดำเนินงานตามตัวชี้วัดขององค์กร (KPI) และประโยชน์ที่เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจะได้รับ การจัดเตรียมชุดข้อมูลที่เข้มข้นในขั้นตอนนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารให้เห็นถึงความพร้อมและความสมบูรณ์ของร่างแนวทางฯ

8.2 การบูรณาการข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการและฝ่ายกฎหมายสู่ร่างฉบับสมบูรณ์ ดำเนินการนำข้อเสนอแนะเชิงลึกที่ได้รับจากการประชุมคณะกรรมการระดับกรม ครั้งที่ 1/2568 และผลการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายจากสำนักกฎหมาย มาปรับปรุงร่างแนวทางฯ ให้มีความไร้รอยต่อการดำเนินงานในส่วนนี้มุ่งเน้นการปรับปรุงรายละเอียดทางเทคนิค เช่น การปรับนิยามตัวชี้วัดย่อย ให้มีความเป็นธรรมและวัดผลได้จริงตามข้อเท็จจริงในพื้นที่ เพื่อให้ร่างแนวทางที่จะนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูงเป็นผลงานที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

8.3 การนำเสนอข้อมูลต่อผู้บริหารระดับสูงเพื่อการพิจารณาเห็นชอบ ดำเนินการนำเสนอสาระสำคัญของร่างแนวทางฯ ต่อเลขาธิการ ส.ป.ก. และผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้อง เพื่อรายงานถึงที่มา ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำที่เป็นไปตามขั้นตอนมาตรฐานที่กำหนดไว้ในตัวชี้วัดความสำเร็จของส่วนราชการ การนำเสนอในขั้นตอนนี้ไม่ได้เป็นเพียงการรายงานความคืบหน้า แต่เป็นการต่อยอดถึงอัตลักษณ์ของสาขาที่ 17 ในฐานะนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่จะช่วยยกระดับมาตรฐานการเชิดชูเกียรติเกษตรกรไทยในระดับชาติภายใต้การกำกับดูแลของ ส.ป.ก.

8.4 การวิเคราะห์ความพร้อมและประเมินผลกระทบก่อนการอนุมัติหลักการ ดำเนินการประเมินความพร้อมในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านบุคลากรที่จะต้องทำหน้าที่ประเมินผลในพื้นที่ และด้านงบประมาณที่จะใช้รองรับกิจกรรมการคัดเลือก เพื่อให้ผู้บริหารมั่นใจว่าเมื่อมีการอนุมัติหลักการและวิธีการแล้ว หน่วยงานจะสามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพสูงสุด

การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ช่วยสร้างความเชื่อมั่นเชิงบริหารว่าร่างแนวทางฯ ดังกล่าวมีความเป็นไปได้สูงในการนำไปปฏิบัติ และจะส่งผลเชิงบวกต่อภาพลักษณ์และความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

ขั้นตอนที่ 9 ผู้บริหารพิจารณาลงนามเห็นชอบในหลักการและวิธีการดำเนินงาน

ในขั้นตอนนี้ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญจากการดำเนินงานเชิงวิชาการไปสู่การเป็นนโยบายขององค์กรที่มีผลผูกพันในทางปฏิบัติ โดยเป็นการที่ผู้บริหารระดับสูงพิจารณาตัดสินใจขั้นสุดท้ายเพื่อรับรองความสมบูรณ์ของร่างแนวทางฯ ก่อนนำไปสู่กระบวนการนำเสนอในระดับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อไป โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงลึกดังนี้

9.1 การตรวจทานความสมบูรณ์เชิงสารัตถะครั้งสุดท้ายก่อนการลงนาม ดำเนินการนำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรรมดีเด่นแห่งชาติ และชุดเครื่องมือการประเมินที่ผ่านการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการระดับกรมและสำนักกฎหมายเสนอต่อผู้บริหารระดับสูงเพื่อพิจารณาความพร้อมในมิติต่าง ๆ อย่างรอบด้านอีกครั้ง ขั้นตอนนี้เป็นการประกันคุณภาพเพื่อให้มั่นใจว่าเอกสารที่จะมีการลงนามเห็นชอบนั้น มีความถูกต้องแม่นยำในเชิงวิชาการ มีความรัดกุมเชิงนิติศาสตร์ และสามารถสะท้อนภาพลักษณ์ความสำเร็จของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้อย่างสง่างามตามมาตรฐานสากล

9.2 การอนุมัติหลักการและชุดเครื่องมือการประเมินมาตรฐาน เมื่อผู้บริหารระดับสูงพิจารณาแล้วเห็นว่าร่างแนวทางฯ มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์องค์กรและมีกระบวนการจัดทำที่รัดกุม จึงดำเนินการลงนามเห็นชอบในหลักการและวิธีการดำเนินงานทั้งหมด รวมถึงการให้ความเห็นชอบต่อ "นวัตกรรมเครื่องมือการประเมิน" ซึ่งประกอบด้วยแบบฟอร์มมาตรฐานทั้ง 11 แบบฟอร์ม การลงนามในขั้นตอนนี้เป็นการเปลี่ยนสถานะจาก "ร่างข้อเสนอทางวิชาการ" ให้กลายเป็น "นโยบายและมาตรฐานการปฏิบัติงาน" ที่เจ้าหน้าที่ในสังกัด ส.ป.ก. ทุกระดับต้องยึดถือเป็นบรรทัดฐานเดียวกันในการขับเคลื่อนงานคัดเลือกเกษตรกร

9.3 การรับรองความถูกต้องตามระเบียบวินัยและธรรมาภิบาล การลงนามเห็นชอบในขั้นตอนนี้ นับเป็นกลไกสำคัญในการรับรองผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการศึกษา ว่าได้ดำเนินงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลและการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างครบถ้วนตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงาน ประการสำคัญคือการยืนยันว่าหลักเกณฑ์การให้คะแนนในสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนนั้น มีความเที่ยงธรรม และมีความเป็นวัตถุวิสัย ที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญมาอย่างดีเยี่ยม ซึ่งเพียงพอที่จะใช้เป็นบรรทัดฐานในการตัดสินผลการเชิดชูเกียรติเกษตรกรในระดับประเทศ การได้รับความเห็นชอบในระดับนโยบายเช่นนี้จึงเป็นการสร้างความชอบธรรมเชิงบริหาร และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ 72 จังหวัด ว่ามีกรอบแนวทางที่ชัดเจน มีความโปร่งใส และได้รับการคุ้มครองทางระเบียบปฏิบัติจากมติความเห็นชอบของผู้บริหารระดับสูงขององค์กรเรียบร้อยแล้ว

9.4 การประกาศใช้เป็นบรรทัดฐานและแนวทางปฏิบัติระดับองค์กร ผลจากการพิจารณา ลงนามในขั้นตอนนี้ ทำให้ ส.ป.ก. มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและพร้อมสำหรับการประกาศใช้

เป็นแผนการดำเนินงานของกรมในรอบปีถัดไป การที่ผู้บริหารลงนามเห็นชอบในหลักการและวิธีการ ยังเป็นการแสดงเจตจำนงที่แน่วแน่ขององค์กรในการยกระดับมาตรฐานเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินสู่เวทีระดับชาติ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่เป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จในการพัฒนานวัตกรรมเชิงกระบวนการภายในหน่วยงาน ก่อนที่จะนำไปสู่การเสนอขอความเห็นชอบข้ามหน่วยงานในระดับนโยบายของกระทรวงในขั้นตอนสุดท้าย

ขั้นตอนที่ 10 การนำเสนอร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์ต่อกลไกระดับนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในขั้นตอนสุดท้ายนี้ถือเป็นบทสรุปของกระบวนการศึกษาและยกร่างแนวทาง โดยเป็นการนำผลงานวิชาการที่ผ่านการกลั่นกรองจากภายในองค์กรเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในระดับชาติ เพื่อผลักดันให้เกิดการประกาศใช้เป็นสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติลำดับที่ 17 ของประเทศไทย โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงลึกดังนี้

10.1 การจัดเตรียมชุดเอกสารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการเสนอระดับนโยบาย ดำเนินการจัดทำชุดข้อมูลสารสนเทศประกอบด้วย ร่างแนวทางการคัดเลือกฉบับสมบูรณ์ รายงานผลการวิเคราะห์ช่องว่าง และความสำคัญของการบริหารจัดการที่ดินต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของประเทศ ชุดเอกสารนี้ถูกออกแบบมาเพื่อสื่อสารกับคณะอนุกรรมการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นระดับกระทรวง โดยมุ่งเน้นการแสดงให้เห็นถึงความพร้อมของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ในการเป็นหน่วยงานเจ้าภาพหลักที่มีมาตรฐานการทำงานที่น่าเชื่อถือและมีความพร้อมด้านเครื่องมือการประเมินที่ผ่านการทดสอบมาอย่างดีแล้ว

10.2 การนำเสนอและชี้แจงสาระสำคัญต่อคณะอนุกรรมการระดับกระทรวง ดำเนินการนำเสนอร่างแนวทางฯ ต่อคณะอนุกรรมการและคณะทำงานในระดับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อชี้แจงถึงความเป็นมา ความแตกต่างของสาขาใหม่ที่น่าเสนอเมื่อเปรียบเทียบกับ 16 สาขาเดิม และความจำเป็นในการมีสาขา "การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน" เพื่อรองรับเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินที่มีศักยภาพสูง ขั้นตอนนี้เป็นเวทีสำคัญในการแลกเปลี่ยนเชิงวิชาการและการตอบข้อซักถามในประเด็นความทับซ้อนเชิงภารกิจ โดยคณะทำงานได้นำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์จากกระบวนการศึกษาในขั้นตอนที่ 1-9 มาเป็นฐานข้อมูลในการยืนยันถึงความโดดเด่นและอัตลักษณ์เฉพาะของสาขา

10.3 การประสานงานผ่านกลไกฝ่ายเลขานุการเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการกลั่นกรองของคณะอนุกรรมการระดับกระทรวง ดำเนินการส่งมอบร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์พร้อมเอกสารประกอบการพิจารณาให้แก่ฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ระดับกระทรวง เพื่อเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุมพิจารณากลั่นกรองสาขาใหม่ โดยมุ่งเน้นการใช้กลไกทางบริหารตามขั้นตอนมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขั้นตอนนี้เป็นการนำ ผลการศึกษาและร่างหลักเกณฑ์เชิงวิชาการจากระดับหน่วยงานเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบโดยคณะผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบาย เพื่อให้มั่นใจว่าเกณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเชิดชูเกียรติในภาพรวมของประเทศ

10.4 การสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการประมวลผลการศึกษาและข้อสังเกตเชิงวิชาการจากคณะอนุกรรมการฯ เพื่อจัดทำเป็นรายงานสรุปผลการดำเนินงานในรูปแบบ "ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดมาตรฐานสาขาใหม่" ซึ่งถือเป็นสัมฤทธิ์ผลสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมกระบวนการของหน่วยงาน โดยผลลัพธ์ที่ได้คือร่างแนวทางที่มีความสมบูรณ์เชิงระบบและมีความพร้อมทางวิชาการ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลหลักในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และเป็นต้นแบบในการยกระดับมาตรฐาน การเชิดชูเกียรติเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรม ของประเทศในระยะยาว

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์

การศึกษาและจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมเชิงกระบวนการในการคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบ คณะทำงานได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีที่กำหนดไว้ในบทที่ 3 โดยมีลำดับผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก แบ่งตามระยะการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์สถานะแวดล้อมและมาตรฐานการคัดเลือกเกษตรกรในปัจจุบัน (ระยะที่ 1)

จากการสืบค้นและศึกษารวบรวมระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการคัดเลือกเกษตรกรฯ และหลักเกณฑ์การให้คะแนนของหน่วยงานเจ้าภาพหลักทั้ง 9 หน่วยงาน ใน 16 สาขาอาชีพ เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงมาตรฐาน ปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

4.1.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบเชิงโครงสร้างของเกณฑ์มาตรฐาน (Structural Synthesis)

จากการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบพบว่า โครงสร้างหลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติมีบรรทัดฐานกลางที่มุ่งเน้นการวัดผลสัมฤทธิ์ใน 4 มิติหลัก โดยมีการจัดสรรค่าน้ำหนักคะแนนรวม 100 คะแนน ดังนี้

1. หมวดยุทธศาสตร์ริเริ่มและความพยายาม มุ่งเน้นการประเมินทัศนคติและการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่
2. หมวดยุทธศาสตร์ผลงานและความสำเร็จของงาน มุ่งเน้นการประเมินปริมาณและคุณภาพของผลผลิต
3. หมวดยุทธศาสตร์ความเป็นผู้นำและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มุ่งเน้นการประเมินการขยายผลและจิตสาธารณะ
4. หมวดยุทธศาสตร์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการประเมินความยั่งยืนของระบบการผลิต

4.1.2 การระบุช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์และอัตลักษณ์ของสาขาที่เสนอใหม่

จากการวิเคราะห์ส่วนขาด พบข้อเท็จจริงเชิงวิชาการว่า หลักเกณฑ์ทั้ง 16 สาขาในปัจจุบันส่วนใหญ่กำหนดตัวชี้วัดโดยมุ่งเน้นตามชนิดสินค้าเกษตร หรือเน้นเทคนิคเฉพาะด้านเชิงวิศวกรรม แต่ยังไม่ปรากฏมิติการประเมินที่ครอบคลุมถึง “ธรรมาภิบาลการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ” และ “การใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงบูรณาการแบบพื้นที่” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของภารกิจปฏิรูปที่ดิน

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมีศักยภาพและบริบทการดำเนินงานที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป เนื่องจากการทำเกษตรกรรมอยู่ภายใต้เงื่อนไขกฎหมายเฉพาะ (พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการกำหนดสาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกในการเชิดชูเกียรติเกษตรกรที่มีความโดดเด่นในการจัดการที่ดินรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่กับความยั่งยืนของฐานทรัพยากร

4.2 ผลการสร้างกลไกการขับเคลื่อนและธรรมาภิบาลการดำเนินงาน (ระยะที่ 2)

ผลจากการจัดตั้งระบบบริหารจัดการเพื่อยกร่างแนวทางฯ ให้มีความชอบธรรมเชิงนโยบาย และระเบียบปฏิบัติราชการ ปรากฏผลการดำเนินงานดังนี้

4.2.1 ผลการบูรณาการความเชี่ยวชาญผ่านคณะทำงานสหวิทยาการ

การออกคำสั่งสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี (สพท.) ที่ 3/2568 ส่งผลให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ข้ามสายงาน โดยคณะทำงานสามารถสังเคราะห์ข้อสรุปเชิงวิชาการที่เชื่อมโยงระหว่าง "สิทธิการถือครองที่ดินตามกฎหมาย" เข้ากับ "เทคนิควิชาการเกษตรสมัยใหม่" ได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ร่างแนวทางมีจุดเน้นที่ชัดเจนและแตกต่างจากสาขาอาชีพอื่นอย่างมีนัยสำคัญ

4.2.2 ผลการถ่วงดุลเชิงนโยบายและเป้าหมายองค์กร

จากการประชุมคณะกรรมการระดับกรม (ส.ป.ก.) เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2568 ได้ข้อยุติเชิงนโยบายในการกำหนดเป้าหมายของสาขาใหม่ว่า ต้องสะท้อนถึงศักยภาพการเพิ่มมูลค่าที่ดิน ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจ BCG และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งผลจากการถ่วงดุลในขั้นตอนนี้ ทำให้ร่างแนวทางได้รับการรับรองความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปที่ดิน 20 ปี และมีสถานะเป็นนโยบายหลักที่จะขับเคลื่อนในระดับชาติต่อไป

4.3 ผลการพัฒนานวัตกรรมการประเมินและเกณฑ์การให้คะแนน (ระยะที่ 3)

จากการดำเนินงานในระยะที่ 3 ซึ่งมุ่งเน้นการเปลี่ยนกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีไปสู่แนวทางปฏิบัติ คณะทำงานได้ดำเนินการวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์และพัฒนาระบบการวัดผลสัมฤทธิ์ที่มีความเป็นวัตวิสัย โดยปรากฏผลการศึกษาที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้

4.3.1 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักคะแนนเชิงยุทธศาสตร์

จากการระดมความคิดเห็นเชิงยุทธศาสตร์ คณะทำงานได้กำหนดโครงสร้างการให้คะแนนแบบจำแนกตามลำดับความสำคัญ โดยเน้นความสมดุลระหว่างกระบวนการจัดการและผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ สรุปผลการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนใน 4 มิติหลัก ดังนี้

มิติที่ 1 ความคิดริเริ่มและความพยายาม (ร้อยละ 25) มุ่งประเมินศักยภาพในการแก้ไขปัญหาการแสวงหาเทคโนโลยี และนวัตกรรมมาปรับใช้ในการบริหารจัดการที่ดิน

มิติที่ 2 ผลงานและความสำเร็จของงาน (ร้อยละ 35) มุ่งประเมินเชิงปริมาณและคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร ความมั่นคงในอาชีพ และประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน

มิติที่ 3 ความเป็นผู้นำและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (ร้อยละ 20) มุ่งประเมินการเป็นเกษตรกรต้นแบบ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเครือข่ายของ ส.ป.ก.

มิติที่ 4 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 20) มุ่งประเมินผลลัพธ์การรักษาสมดุลระบบนิเวศ การฟื้นฟูสภาพดินและน้ำ และการดำเนินงานตามหลักสิทธิมนุษยชน

4.3.2 ผลการพัฒนานวัตกรรมเครื่องมือการประเมินมาตรฐาน

เพื่อให้กระบวนการคัดเลือกมีความเที่ยงตรง และลดการใช้ดุลยพินิจส่วนบุคคลของผู้ประเมิน คณะทำงานได้พัฒนาชุดเครื่องมือมาตรฐานที่เรียกว่า "ชุดแบบฟอร์มประกอบการประเมินมาตรฐาน 11 แบบฟอร์ม" ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่สำคัญ ผลการศึกษาพบว่าชุดเครื่องมือนี้ช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลมีความเป็นเอกภาพทั่วประเทศ ประกอบด้วยรายละเอียดสำคัญ อาทิ

1. แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานและสิทธิในที่ดิน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย ส.ป.ก.
2. แบบประเมินกิจกรรมการจัดการพื้นที่เชิงบูรณาการ เพื่อวิเคราะห์สัดส่วนการใช้ที่ดิน และระบบนิเวศในแปลง
3. แบบสรุปผลการให้คะแนนเชิงเปรียบเทียบ เพื่อใช้ในการตัดสินใจในระดับภาคและระดับกรม อย่างเป็นระบบ

4.3.3 ผลการทดสอบความสอดคล้องและความเป็นธรรมของเครื่องมือประเมิน

จากการจำลองสถานการณ์การประเมินผลเชิงลึก พบว่านวัตกรรมเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น สามารถจำแนกความโดดเด่นของเกษตรกรที่มีทักษะการบริหารจัดการที่ดินเชิงบูรณาการออกจากเกษตรกรทั่วไปได้อย่างชัดเจน โดยเครื่องมือมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะรองรับความหลากหลายของสภาพกายภาพที่ดินในแต่ละภูมิภาค แต่ยังคงความเข้มงวดในมาตรฐานการตัดสินใจตามเกณฑ์ระดับชาติ ส่งผลให้ร่างแนวทางฯ มีความพร้อมสูงในการนำไปใช้เป็นมาตรฐานกลางของการคัดเลือกในระดับกระทรวง

4.4 ผลการวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์และจัดทำร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์ (ระยะที่ 4)

ในระยะสุดท้ายของการดำเนินงาน คณะทำงานได้นำข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ในทุกมิติ มารวบรวมและสังเคราะห์เป็นข้อสรุปเชิงนโยบาย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นร่างแนวทางการดำเนินงานที่สมบูรณ์และมีความพร้อมในการใช้งานตามภารกิจขององค์กร โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

4.4.1 ผลการถ่วงรองและตรวจสอบความสอดคล้องทางนิติศาสตร์

จากการนำร่างแนวทางฯ และชุดเครื่องมือการประเมินมาตรฐานเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบโดยฝ่ายกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่ารายละเอียดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติเฉพาะของเกษตรกร มีความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินของ ส.ป.ก. อย่างครบถ้วน การตรวจสอบในขั้นตอนนี้ส่งผลให้ร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์มีความชอบธรรมทางกฎหมาย และสามารถป้องกันความเสี่ยงด้านข้อร้องเรียนที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนการคัดเลือกจริงในอนาคต

4.4.2 การยกระดับเป็นข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์และนวัตกรรมต้นแบบ

ผลจากการดำเนินงานได้ข้อสรุปเป็นร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งมีฐานะเป็น “นวัตกรรมต้นแบบเชิงกระบวนการ” ที่รวบรวมทั้งหลักการวิชาการ นิยามเชิงปฏิบัติการ และเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ไว้อย่างเป็นระบบ

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าร่างแนวทางนี้เป็นเอกสารเชิงนโยบายที่มีความพร้อมสูงสุดในการนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลหลัก เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของคณะกรรมการในระดับนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการพิจารณาบรรจุสาขาอาชีพใหม่เพื่อยกระดับมาตรฐานเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินสู่ระดับชาติ

4.4.3 ผลการเชื่อมโยงสู่เป้าหมายการพัฒนาในระดับมหภาค

จากการสังเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนสุดท้าย คณะทำงานสามารถระบุได้ว่าร่างแนวทางฯ ที่จัดทำขึ้นนี้มีความสอดคล้องและตอบสนองต่อ โมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในมิติของการใช้ทรัพยากรที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการรักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ซึ่งผลการศึกษาในส่วนนี้เป็นสิ่งยืนยันว่าการกำหนดสาขาที่ 17 นี้ จะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนภาพลักษณ์และความสำเร็จของ ส.ป.ก. ในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินของรัฐยุคใหม่ที่มีทั้งประสิทธิภาพและธรรมาภิบาล

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาและจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรรมดีเด่นแห่งชาติ สาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อยกระดับมาตรฐานการเชิดชูเกียรติเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินสู่ระดับชาติ โดยผ่านกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ และพัฒนาระบบงานวิชาการอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ผลจากการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมเชิงกระบวนการในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนภารกิจของส่วนราชการได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการดำเนินงานศึกษาและพัฒนาระบบงานวิชาการเพื่อจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรรมดีเด่นแห่งชาติ สาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” สามารถสรุปผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

5.1.1 ความสำเร็จในการพัฒนานวัตกรรมต้นแบบเชิงกระบวนการ

ผลการศึกษาปรากฏเป็นร่างแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรรมดีเด่นแห่งชาติ สาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งมีการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ ที่ชัดเจน และมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว โดยมุ่งเน้นการบูรณาการมิติด้านธรรมาภิบาลการใช้ที่ดินของรัฐเข้ากับมิติทางวิชาการเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งถือเป็นการสร้างมาตรฐานใหม่ในการเชิดชูเกียรติเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินที่ยังไม่เคยปรากฏใน 16 สาขาเดิมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

5.1.2 ความสำเร็จในการพัฒนาชุดเครื่องมือประเมินมาตรฐาน

การดำเนินงานส่งผลให้เกิดนวัตกรรมชุดเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วยแบบฟอร์มมาตรฐานรวม 11 แบบฟอร์ม ที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรง และความสอดคล้องกับค่าน้ำหนักคะแนนทั้ง 4 หมวดหลัก ชุดเครื่องมือนี้ช่วยยกระดับกระบวนการตัดสินจากระดับจังหวัดสู่ระดับกรมให้มีความเป็นวัตถุวิสัยและเป็นบรรทัดฐานเดียวกันทั่วประเทศ ช่วยลดการใช้ดุลยพินิจส่วนบุคคลและสร้างความโปร่งใสในกระบวนการคัดเลือก

5.1.3 ความสำเร็จในการยกระดับข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผลจากการดำเนินงานสามารถขับเคลื่อนจากระดับกลุ่มงานวิชาการขึ้นสู่ระดับนโยบายขององค์กร โดยร่างแนวทางฯ ได้ผ่านการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบในหลักการจากผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ส่งผลให้ร่างแนวทางฉบับนี้มีฐานะเป็นข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์ พร้อมสำหรับการนำเสนอกลไกในระดับนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อบรรจุเป็นสาขาที่ 17 ในระดับประเทศต่อไป

5.2 อภิปรายผล

จากการดำเนินงานศึกษาและพัฒนาระบบงานวิชาการในครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของร่างแนวทางฯ ดังนี้

5.2.1 การบูรณาการธรรมาภิบาลที่ดินสู่เกณฑ์การเชิดชูเกียรติ

จากการศึกษาพบว่า เกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรเดิมทั้ง 16 สาขา ส่วนใหญ่มุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลเชิงเศรษฐกิจและเทคนิคการผลิตรายสินค้าเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินมีคุณลักษณะเฉพาะที่ซับซ้อนเนื่องจากเป็นที่ดินของรัฐ การที่ร่างแนวทางฯ นี้กำหนดให้มีมิติการประเมินด้านธรรมาภิบาลการใช้ที่ดินและการรักษาสิทธิในที่ดินตามกฎหมาย ส.ป.ก. จึงถือเป็นการสร้างมาตรฐานใหม่ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินได้อย่างสง่างาม ซึ่งผลการอภิปรายนี้ชี้ให้เห็นว่าการมีสาขา "การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน" จะช่วยปิดช่องว่างของการเชิดชูเกียรติเกษตรกรในระดับชาติให้มีความครอบคลุมทุกมิติพื้นที่ของประเทศ

5.2.2 การเปลี่ยนผ่านจากดุลยพินิจสู่มาตรฐานวัตถุวิสัยด้วยชุดเครื่องมือประเมิน

นวัตกรรมชุดแบบฟอร์มประเมินมาตรฐาน 11 แบบฟอร์มที่พัฒนาขึ้น ถือเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนรูปแบบการประเมินจากเดิมที่อาจมีความเหลื่อมล้ำตามดุลยพินิจส่วนบุคคลของผู้ประเมิน ให้กลายเป็นการประเมินที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ ผลการอภิปรายพบว่าการใช้ค่าน้ำหนักคะแนนแบบจำแนกตามลำดับความสำคัญช่วยให้คณะกรรมการสามารถคัดกรองเกษตรกรได้อย่างแม่นยำ ซึ่งความเที่ยงตรงของเครื่องมือนี้จะสร้างการยอมรับในระดับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเป็นบรรทัดฐานที่เชื่อถือได้ในการตัดสินผลการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติในอนาคต

5.2.3 ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

ร่างแนวทางฯ ที่พัฒนาขึ้นนี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่เกณฑ์การให้รางวัล แต่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาเกษตรกรตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอภิปรายผลในส่วนนี้ตอกย้ำว่า ผลงานวิชาการชิ้นนี้เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่ช่วยขับเคลื่อนภารกิจของ ส.ป.ก. ให้สอดคล้องกับนโยบายระดับมหภาค และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ในมิติของการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นการยกระดับบทบาทของ ส.ป.ก. ในเวทีนโยบายเกษตรกรรมของประเทศ

5.3 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขา “การบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน” สามารถนำไปขับเคลื่อนให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง คณะทำงานมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

1. การผลักดันเข้าสู่มาตรฐานการคัดเลือกในระดับชาติ ส.ป.ก. ควรพิจารณานำเสนอผลการศึกษาและร่างแนวทางฉบับสมบูรณ์นี้ ต่อคณะอนุกรรมการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ

ระดับกระทรวงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการประกาศใช้เป็นสาขาอาชีพที่ 17 อย่างเป็นทางการ ซึ่งจะเป็นการยกระดับภาพลักษณ์ของหน่วยงานในฐานะองค์กรหลักที่ดูแลด้านการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน

2. การบูรณาการเข้ากับแผนยุทธศาสตร์องค์กร ควรนำนิยามเชิงปฏิบัติการและเกณฑ์การประเมินที่พัฒนาขึ้น บรรจุเป็นส่วนหนึ่งของตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงบประมาณและทรัพยากรในการส่งเสริมเกษตรกรให้เข้าสู่มาตรฐานการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนในระยะยาว

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1. การเตรียมความพร้อมบุคลากรในระดับพื้นที่ ควรมีการจัดโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ และฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่เจ้าหน้าที่ในสังกัด ส.ป.ก. จังหวัดทั้ง 72 จังหวัด เพื่อสร้างความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีการใช้ชุดเครื่องมือประเมินทั้ง 11 แบบฟอร์ม ซึ่งจะช่วยให้การจัดเก็บข้อมูล และการกลั่นกรองเกษตรกรในระดับพื้นที่มีความแม่นยำและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. การพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลเชิงดิจิทัล ควรพิจารณายกระดับชุดเครื่องมือประเมิน ผลสัมฤทธิ์จากรูปแบบเอกสารสู่ระบบ Digital Platform หรือแอปพลิเคชันที่เชื่อมโยงกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ของ ส.ป.ก. เพื่อให้การติดตามผลและประเมินผลมีความรวดเร็ว โปร่งใส และสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อยอดเพื่อกำหนดนโยบายการส่งเสริมเกษตรกรได้อย่างทันท่วงที

3. การขยายผลและสร้างเครือข่ายต้นแบบ ควรใช้เกณฑ์การคัดเลือกนี้เป็นฐานในการสร้าง เครือข่ายเกษตรกรต้นแบบสาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน เพื่อทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง หรือแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นในพื้นที่ เป็นการสร้างกลไกการเรียนรู้จากเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อความยั่งยืนของภาคเกษตรกรรม

5.4 ข้อจำกัดในการศึกษา

เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาและร่างแนวทางไปประยุกต์ใช้ได้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพสูงสุด คณะทำงานได้ทำการวิเคราะห์และระบุประเด็นข้อจำกัดที่พบในระหว่าง กระบวนการศึกษาและพัฒนาระบบงานวิชาการในครั้งนี้รวม 3 ประเด็นสำคัญดังนี้

5.4.1 ข้อจำกัดด้านกลไกเชิงนโยบายข้ามหน่วยงานและการบูรณาการระดับกระทรวง

เนื่องจากกระบวนการกำหนดสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติสาขาที่ 17 เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนและผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายหน่วยงานเจ้าภาพเดิมที่มีบรรทัดฐาน และระเบียบปฏิบัติเฉพาะตัว การขับเคลื่อนร่างแนวทางนี้จึงมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลา และขั้นตอนการประสานงานเชิงนโยบายที่ต้องผ่านกลไกฝ่ายเลขานุการเพื่อทำการกลั่นกรอง และตอบข้อซักถามเชิงเทคนิคในระดับที่สูงกว่าหน่วยงานเจ้าภาพต้นสังกัด ส่งผลให้สัมฤทธิ์ผล ของการประกาศใช้ในระดับชาติในขั้นตอนสุดท้ายยังต้องอาศัยพลวัตทางการบริหารและความต่อเนื่อง ของการผลักดันเชิงยุทธศาสตร์จากผู้บริหารระดับสูงอย่างใกล้ชิด

5.4.2 ข้อจำกัดด้านความหลากหลายของระบบนิเวศเกษตรและปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน

แม้ว่านวัตกรรมเครื่องมือการประเมินมาตรฐานทั้ง 11 แบบฟอร์มจะถูกออกแบบมาให้มีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะรองรับกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย แต่เนื่องจากพื้นที่ปฏิรูปที่ดินทั่วประเทศทั้ง 72 จังหวัดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทั้งในด้านสภาพภูมิสังคม ลักษณะทางกายภาพของดิน แหล่งน้ำ และความลาดชันของพื้นที่ ข้อจำกัดในส่วนนี้อาจส่งผลกระทบต่อการวัดผลสัมฤทธิ์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรในแต่ละภูมิภาค คณะทำงานจึงเห็นว่าเกณฑ์การประเมินในบางตัวชี้วัดอาจจำเป็นต้องอาศัยดุลยพินิจเชิงวิชาการของผู้ประเมินระดับภาค เพื่อทำการปรับสัดส่วนค่าน้ำหนักคะแนน ให้มีความสอดคล้องกับศักยภาพที่แท้จริงของพื้นที่ในแต่ละนิเวศเกษตรเพิ่มเติม

5.4.3 ข้อจำกัดด้านการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบการบริหารจัดการข้อมูลเชิงดิจิทัลในระยะเริ่มต้น

ในการดำเนินงานศึกษาและยกร่างแนวทางในครั้งนี้ กระบวนการรวบรวมข้อมูลและการทดสอบเครื่องมือประเมินยังคงอาศัยระบบการบันทึกข้อมูลในรูปแบบเอกสารและการสำรวจภาคสนามเป็นหลัก ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดสำคัญในการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จากพื้นที่ปฏิรูปที่ดินทั่วประเทศที่มีความรวดเร็วและเป็นปัจจุบันที่สุด แม้ร่างแนวทางนี้จะมีการกำหนดมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลที่ชัดเจนแล้ว แต่การนำไปสู่การปฏิบัติในวงกว้างยังคงต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลและความพร้อมของบุคลากรในระดับพื้นที่บางส่วน ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปกับการประกาศใช้หลักเกณฑ์ใหม่ในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2565). แนวทางการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนและเทคโนโลยีการอนุรักษ์ดินและน้ำ. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.ddd.go.th>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2566). ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการคัดเลือกเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และสหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2566. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.moac.go.th>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2567). ข้อมูลสรุปผลการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ 16 สาขาอาชีพ. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.moac.go.th>
- คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th>
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2518). พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.alro.go.th>
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2560). ยุทธศาสตร์สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 20 ปี พ.ศ. 2560-2579. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.alro.go.th>
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2564). ระเบียบปฏิบัติและหลักเกณฑ์การเข้าทำประโยชน์ในที่ดินเขตปฏิรูปที่ดิน. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.alro.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.opdc.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2562). คู่มือการกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ของงาน. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.opdc.go.th>
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2562). การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารและนวัตกรรมเชิงกระบวนการ. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.nia.or.th>
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). แผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.nxpo.or.th>
- สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี. (2568). คำสั่งสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี ที่ 3/2568 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี. (2568). รายงานผลการประชุมคณะทำงานจัดทำร่างแนวทางการกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

องค์การสหประชาชาติ. (2558). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://thailand.un.org>

ภาคผนวก 1

คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการและรายชื่อผู้เกี่ยวข้อง

คำสั่งสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี ที่ 3/2568 ลงวันที่ 18 มีนาคม 2568

คำสั่งสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ที่ ๓ /๒๕๖๘

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแนวทางเพื่อเสนอเพิ่มสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น
ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ด้วยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) มีนโยบายผลักดันให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินที่มีผลงานดีเด่นได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติให้เป็นที่ปรากฏต่อสาธารณะ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินให้มีพลังใจในการสร้างผลงาน ที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพการเกษตรให้เกิดผลดีต่อประเทศต่อไป

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการขอเพิ่มสาขาคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นของ ส.ป.ก. สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแนวทางเพื่อเสนอเพิ่มสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นของ ส.ป.ก. โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

องค์ประกอบ

๑. ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี	ประธานคณะกรรมการ
๒. ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน	รองประธานคณะกรรมการ
๓. ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาเกษตรกรและเครือข่ายผู้นำ	คณะกรรมการ
๔. ผู้อำนวยการกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม	คณะกรรมการ
๕. ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาสถาบันและธุรกิจชุมชน	คณะกรรมการ
๖. ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่	คณะกรรมการ
๗. ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาบุคลากร	คณะกรรมการ
๘. ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการปฏิรูปที่ดิน	คณะกรรมการ
๙. ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตร	คณะกรรมการ
๑๐. นางสาวณัฐภัสสร พงษ์จักร	คณะกรรมการ
และเลขานุการ
๑๑. นางสาวศุภานัน เจริญชนันต์ภัก	คณะกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ

/โดยให้คณะ....

อำนาจหน้าที่

๑. ศึกษา วิเคราะห์ หลักเกณฑ์ ระเบียบ แนวทางที่เกี่ยวข้องกับการเสนอเพิ่มสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นของ ส.ป.ก.

๒. จัดทำร่างแนวทาง เพื่อเสนอเพิ่มสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นของ ส.ป.ก.

๓. เสนอผู้บริหารให้ความเห็นชอบร่างหลักการเหตุผล และวิธีการ (ชื่อสาขา/คำนิยาม) เพื่อเสนอเพิ่มสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นของ ส.ป.ก.

๔. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ให้คณะทำงานดังกล่าว ร่วมปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

สั่ง ณ วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

(นายชนตร พารา)

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

คำสั่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ที่ ๗๕๖ / ๒๕๖๘

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ

สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ด้วยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีนโยบายยกย่องเชิดชูเกียรติแก่เกษตรกรที่มีผลงานดีเด่นให้เป็นที่ยกย่องสรรเสริญ ตลอดจนเป็นการให้เกียรติและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้มีพลังใจในการสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพเกษตรกรรมให้เกิดผลดีต่อประเทศต่อไป

เพื่อให้การดำเนินการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การคัดเลือกเกษตรกร ช่างฝึกเกษตรกร และสหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ ประกาศ ณ วันที่ ๓๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๖ และมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

องค์ประกอบ

๑. เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	ประธานกรรมการ
๒. รองเลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	รองประธานกรรมการ
ที่กำกับดูแลสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี	
๓. ผู้ตรวจราชการที่เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมอบหมาย	กรรมการ
๔. ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลางหรือผู้แทน	กรรมการ
๕. ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายหรือผู้แทน	กรรมการ
๖. ผู้อำนวยการสำนักจัดการปฏิรูปที่ดินหรือผู้แทน	กรรมการ
๗. ผู้อำนวยการสำนักจัดการแผนที่และสารบบที่ดินหรือผู้แทน	กรรมการ
๘. ผู้อำนวยการสำนักบริหารกองทุนหรือผู้แทน	กรรมการ
๙. ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาพื้นที่ปฏิรูปที่ดินหรือผู้แทน	กรรมการ
๑๐. ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงานหรือผู้แทน	กรรมการ
๑๑. ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหรือผู้แทน	กรรมการ
๑๒. ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
๑๓. ผู้เชี่ยวชาญด้านจัดการจัดที่ดิน	กรรมการ
๑๔. ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารเงินกองทุนการปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ

/๑๕. ผู้เชี่ยวชาญ...

ภาคผนวก 2

แบบฟอร์มประกอบการประเมินฯ (11 แบบฟอร์ม)

1. แบบตรวจสอบคุณสมบัติและแบบตรวจสอบผลงานระดับจังหวัด

ระดับจังหวัด (ใบสมัครสำหรับเกษตรกร)

๑) แบบตรวจสอบคุณสมบัติและแบบตรวจสอบผลงานระดับจังหวัด ปี

หนังสือให้ความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูลเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร
ภายใต้โครงการคัดเลือกเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และสหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เรียน ปฏิรูปที่ดินจังหวัด.....

ข้าพเจ้า (ชื่อ - นามสกุล).....

อายุ.....ปี เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....เบอร์โทรศัพท์..... ID line (ถ้ามี).....

หนังสือฉบับนี้ ข้าพเจ้ายินยอมให้เปิดเผยข้อมูลและรูปภาพของข้าพเจ้ากับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เพื่อเผยแพร่ข้อมูลองค์ความรู้ด้าน..... ภายใต้โครงการคัดเลือกเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และสหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ โดยข้อมูลที่เปิดเผยได้แก่

๑. ข้อมูลพื้นฐาน เช่น ชื่อ - นามสกุล / ที่อยู่ / เบอร์โทรศัพท์ ฯลฯ

๒. ข้อมูลและรูปภาพกิจกรรมภายในแปลง เช่น ชนิด จำนวน พื้นที่ การจัดการ การผลิตและการจำหน่าย ฯลฯ

๓. การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่องค์ความรู้ด้าน.....

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในหนังสือยินยอมฉบับนี้โดยตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน ณ วัน เดือน ปี ที่ระบุข้างต้น

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ให้ความยินยอม

ลงชื่อ.....

(.....)

พยาน

หมายเหตุ : การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารราชการ ตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

2. หนังสือยินยอมให้ตรวจประวัติบุคคล

๒) หนังสือยินยอมให้ตรวจประวัติบุคคล

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน

ข้าพเจ้า.....

เลขบัตรประชาชน.....อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....

ชอย.....ถนน.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....โทรศัพท์.....

ขอยินยอมให้.....สำนักงานตั้งอยู่ที่.....

ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ข้าพเจ้าได้ดำเนินการส่งผลงานเข้าร่วมคัดเลือกเป็นเกษตรกรดีเด่นและสถาบันเกษตรกรดีเด่นระดับประเทศ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๙ มีสิทธิในการดำเนินการใด ๆ ในการตรวจสอบประวัติของข้าพเจ้ากับกองทะเบียนประวัติอาชญากร โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

ลงชื่อ.....ผู้ให้ความยินยอม

(.....)

หมายเหตุ กรุณากรอกรายละเอียดให้ครบทุกช่อง

การส่งผลตรวจสอบประวัติอาชญากรเกษตรกรดีเด่น (สาขาการปฏิบัติที่ดินเพื่อเกษตรกร)

○ ปฏิรูปที่ดินจังหวัด ส่งผลการตรวจสอบประวัติฯ ระดับจังหวัดให้ ส.ป.ก.

3. ใบสมัครและประวัติข้อมูลผู้เข้ารับการศึกษาเกษตรกรดีเด่น สาขา.....

๓) ใบสมัครและประวัติข้อมูลผู้เข้ารับการศึกษาเกษตรกรดีเด่น สาขา.....

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ - สกุล (นาย/นาง/นางสาว)
 เลขประจำตัวประชาชน
 วัน/เดือน/ปีเกิด อายุ ปี โทรศัพท์.....
 บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล.....
 อำเภอ..... จังหวัด.....

ขนาด
1:1.5 นิ้ว

ข้อมูล	รายละเอียด
๑. ขนาดพื้นที่ (ไม่จำกัด)	เนื้อที่ ไร่ งาน ไร่
๒. ประเภทเอกสารสิทธิ	() ส.ป.ก.๔-๐๑ () สัญญาเช่า () สัญญาเช่าซื้อ () โอนกรรมสิทธิ์
๓. การจัดสรรพื้นที่	
๓.๑ แหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก สำรองไว้ใช้ในฤดูแล้งหรือระยะที่ฝนทิ้งช่วงได้อย่างพอเพียง	() มี ประเภท บ่อน้ำ ขนาด เมตร () ไม่มี
๓.๒ นาข้าวที่สามารถผลิตข้าวได้เพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี	() มี ขนาดพื้นที่ ไร่ () ไม่มี
๓.๓ การปลูกพืชหลากหลายชนิด	() มี ไม้ผล เช่น ไม้ยืนต้น เช่น พืชไร่ เช่น พืชผัก เช่น สมุนไพร เช่น () ไม่มี
๓.๔ การเลี้ยงสัตว์	() มี สัตว์บก เช่น สัตว์ปีก เช่น สัตว์น้ำ เช่น () ไม่มี
๓.๕ ที่อยู่อาศัยหรือที่พักแบบชั่วคราวในแปลง	() มี () ไม่มี
๔. การร่วมกิจกรรมกับ ส.ป.ก.	() อสปก. () คปจ. () สหกรณ์ปฏิรูปที่ดิน () เกษตรกรรุ่นใหม่ () เกษตรอินทรีย์ () วนเกษตร () สมุนไพร () เกษตรแปลงใหญ่ () Smart Farmer () ศพก. () GAP () วิสาหกิจชุมชน () เกษตรทฤษฎีใหม่ () Agri - Map () อื่น ๆ () แปลงต้นแบบ () เกษตรกรพื้นที่นำร่อง

๒.๓ ความเป็นผู้นำและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในด้านต่างๆ (๒๐ คะแนน)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๔ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒๐ คะแนน)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

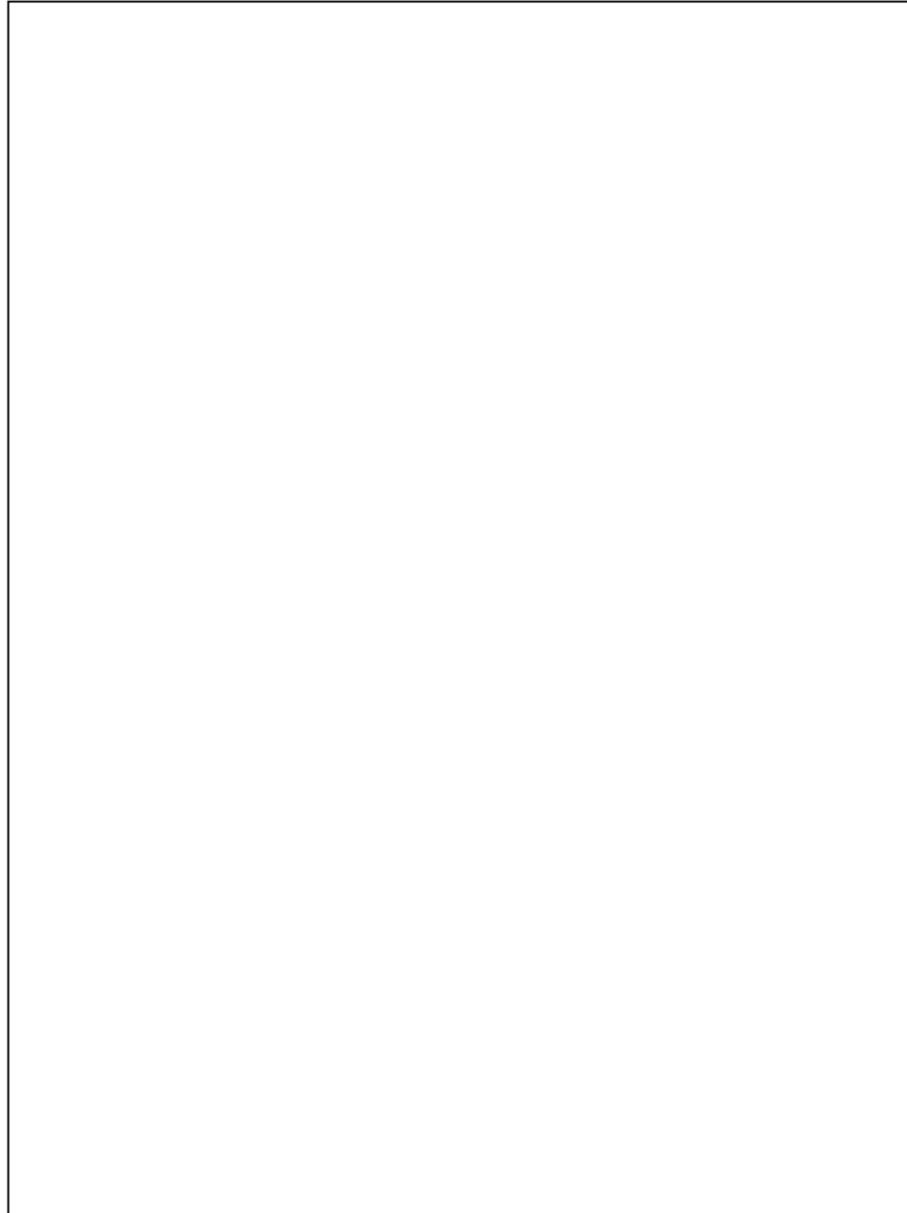
.....

.....

๓. กิจกรรมในแปลง

๓.๑ แผนที่ตั้งแปลงที่ดินหลัก

ที่ตั้งที่ดิน เลขที่ หมู่ที่ ทุ้งบ้าน ตำบล
อำเภอ จังหวัด เลขพิกัดแปลง N : E :

๓.๒ **ผังแปลง** การแบ่งสัดส่วนพวงสิ่งเขป ๑) แหล่งน้ำไร่ ๒) นาข้าวไร่
๓) พืชเศรษฐกิจ ไร่ ๔) ที่พัก ไร่ ๕) สัตว์เลี้ยง.....
๖) อื่นๆ

ผังแปลง

๓.๓ **ภาพประกอบกิจกรรม**

กิจกรรมในแปลง

๔. วิดีโอประกอบการนำเสนอผลงานไม่เกิน ๑๐ นาที (สำหรับผู้ผ่านการคัดเลือกระดับกรม)

๕. ช่องทางการประชาสัมพันธ์

.....Website Facebook Youtube IG อื่นๆ ระบุ.....

4. แบบฟอร์มตรวจสอบคุณสมบัติเกษตรกรดีเด่น สาขา.....

ระดับจังหวัด (ใบประเมินคะแนนสำหรับกรรมการระดับจังหวัด)

๑) แบบฟอร์มตรวจสอบคุณสมบัติเกษตรกรดีเด่น สาขา.....

โดย ส.ป.ก.จังหวัด..... ประจำปี

ชื่อ - สกุลเกษตรกร.....

คุณสมบัติของเกษตรกร (โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ผ่าน / ไม่ผ่าน)	ผ่าน	ไม่ผ่าน
๑. มีสัญชาติไทย มีความประพฤติดี ไม่เคยมีประวัติเสื่อมเสียมาก่อน		
๒. เป็นผู้มีชื่อเสียงดี สุจริต เสียสละเพื่อส่วนรวม		
๓. เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางการเกษตรดีเด่น และได้เผยแพร่ให้แก่ส่วนรวม นำไปใช้ประโยชน์ สมควรแก่การยกย่องให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลอื่น		
๔. เป็นผู้ที่ไม่เคยได้รับพระราชทานโลรางวัลเกษตรกร/บุคคลทางการเกษตร ดีเด่นแห่งชาติในสาขาเดียวกันมาก่อน		
๕. พื้นที่ดำเนินการเกษตรของเกษตรกรต้องเป็นพื้นที่ถือครองที่ถูกต้อง ตามกฎหมาย		

ลงนามคณะกรรมการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด

ลงนาม.....ประธานคณะกรรมการ.....ลงนาม.....คณะกรรมการ

(.....)

(.....)

ปฏิบัติที่ดินจังหวัด.....

ผู้อำนวยการกลุ่ม.....

ลงนาม.....คณะกรรมการและเลขานุการ

(.....)

ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน

5. แบบตรวจสอบคุณสมบัติเฉพาะเกษตรกรดีเด่น สาขา.....

๕) แบบตรวจสอบคุณสมบัติเฉพาะเกษตรกรดีเด่น สาขา.....

โดย ส.ป.ก.จังหวัด..... ประจำปี

ชื่อ - สกุลเกษตรกร..... อายุ ปี

คุณสมบัติเฉพาะของเกษตรกร (โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ผ่าน / ไม่ผ่าน)	ผ่าน	ไม่ผ่าน
๑.....		
๒.....		

ลงนามคณะกรรมการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด

ลงนาม..... ประธานคณะกรรมการ..... ลงนาม..... คณะทำงาน
(.....) (.....)
ปฏิบัติที่ดินจังหวัด..... ผู้อำนวยการกลุ่ม.....

ลงนาม..... คณะทำงานและเลขานุการ
(.....)

ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน

6. แบบตรวจสอบผลงานเกษตรกรดีเด่น สาขา.....โดย ส.ป.ก.จังหวัด..... ประจำปี.....

๖) แบบตรวจสอบผลงานเกษตรกรดีเด่น สาขา.....โดย ส.ป.ก.จังหวัด..... ประจำปี.....
 ชื่อ - สกุล เกษตรกร.....

หลักเกณฑ์การตัดสินเกษตรกรดีเด่น สาขา.....	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนนเต็ม (คะแนน)	คะแนน ที่ได้ (คะแนน)
๑. ความคิดริเริ่มและความพยายามที่น ฝ่าอุปสรรคในการสร้างผลงาน			๒๕	
๒. ผลงานและความสำเร็จของผลงาน ทั้งปริมาณและด้านคุณภาพ ตลอดจนระยะเวลาที่ปฏิบัติงานและความยั่งยืนในอาชีพ			๓๕	
๓. ความเป็นผู้รู้และการเสียสละเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมในด้านต่างๆ			๒๐	
๔. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			๒๐	
รวมคะแนน	๑๐๐			

ทั้งนี้ กำหนดเกณฑ์คะแนนรวมที่ผ่านการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด ที่ ๘๐ คะแนนขึ้นไป
ลงนามคณะกรรมการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด

ลงนาม.....ประธานคณะกรรมการ.....ลงนาม.....คณะกรรมการ.....
(.....) (.....)
ปฏิบัติที่คืนจังหวัด..... ผู้อำนวยการกลุ่ม.....

ลงนาม.....คณะกรรมการและเลขานุการ
(.....)

ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน

7. แบบตรวจสอบผลงานเกษตรกรดีเด่น สาขา..... ประจำปี.....ภาค.....

ระดับภาค (ใบประเมินคะแนนสำหรับกรรมการระดับภาค)

๗) แบบตรวจสอบผลงานเกษตรกรดีเด่น สาขา..... ประจำปี.....

ภาค.....

ชื่อ - สกุลเกษตรกร.....จังหวัด.....

หลักเกณฑ์การตัดสินเกษตรกรดีเด่น สาขาการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	คะแนน เต็ม (คะแนน)	คะแนน ที่ได้ (คะแนน)
๑. ความคิดริเริ่มและความพยายามฟันฝ่าอุปสรรคในการสร้างผลงาน	๒๕	
๒. ผลงานและความสำเร็จของผลงาน ทั้งปริมาณและด้านคุณภาพ ตลอดจนระยะเวลาที่ปฏิบัติงานและความยั่งยืนในอาชีพ	๓๕	
๓. ความเป็นผู้นำและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในด้านต่างๆ	๒๐	
๔. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๒๐	
รวมคะแนน	๑๐๐	

ทั้งนี้ กำหนดเกณฑ์คะแนนรวมที่ผ่านการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นระดับภาค ที่ ๘๐ คะแนนขึ้นไป

8. แบบรายงานผลการพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น สาขา.....

๘) แบบรายงานผลการพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น สาขา.....

ชื่อ-สกุล จังหวัด	เกณฑ์การตัดสิน				รวม ๑๐๐ คะแนน	อันดับ ที่
	๑. ความคิดริเริ่ม และ ความพยายาม พินิจ อุปสรรคใน การสร้าง ผลงาน (๒๕ คะแนน)	๒. ผลงานและ ความสำเร็จของผลงาน ทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระยะเวลา ที่ปฏิบัติงานและความ ยั่งยืนในอาชีพ (๓๕ คะแนน)	๓. ความเป็นผู้นำ และการเสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในด้านต่างๆ (๒๐ คะแนน)	๔. การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (๒๐ คะแนน)		
๑. จังหวัด						
๒. จังหวัด						
๓. จังหวัด						
๔. จังหวัด						
๕. จังหวัด						
๖. จังหวัด						
๗. จังหวัด						
๘. จังหวัด						

สรุปผลการคัดเลือก

อันดับที่ ๑จังหวัด.....
 อันดับที่ ๒จังหวัด.....
 อันดับที่ ๓จังหวัด.....
 อันดับที่ ๔จังหวัด.....
 อันดับที่ ๕จังหวัด.....
 อันดับที่ ๖จังหวัด.....
 อันดับที่ ๗จังหวัด.....
 อันดับที่ ๘จังหวัด.....

ลงชื่อ.....กรรมการและเลขานุการ
 (.....)

ตำแหน่ง.....

9. แบบรายงานสรุปผลการตรวจสอบผลงานเกษตรกรดีเด่นระดับภาค สาขา..... ประจำปี.....

๙) แบบรายงานสรุปผลการตรวจสอบผลงานเกษตรกรดีเด่นระดับภาค สาขา..... ประจำปี.....

หลักเกณฑ์การตัดสิน	คะแนนเต็ม (คะแนน)	จังหวัดที่ได้		
		ภาคเหนือ ๒ ราย จังหวัด..... ชื่อ.....	ภาคกลาง ๒ ราย จังหวัด..... ชื่อ.....	ภาคใต้ ๒ ราย จังหวัด..... ชื่อ.....
๑. ความตื่นตัวและความพยายามพัฒนาอาชีพ ในการสร้างผลงาน	๒๕			
๒. ผลงานและความสำเร็จของผลงาน ทั้งด้านปริมาณ และด้านคุณภาพตลอดจนระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน และความยั่งยืนในอาชีพ	๓๕			
๓. ความเป็นผู้รู้และการเผยแพร่ประโยชน์ ส่วนรวมในด้านต่างๆ	๒๐			
๔. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๒๐			
รวมคะแนน	๑๐๐			
ลำดับที่ได้				

ลงนามคณะกรรมการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นระดับกรม สาขา.....

ลงนาม.....ประธานคณะกรรมการ ()
ลงนาม.....คณะกรรมการ ()

ลงนาม.....คณะกรรมการ ()
ลงนาม.....คณะกรรมการ ()
ลงนาม.....คณะกรรมการ ()

10. แบบรายงานสรุปผลการตรวจสอบผลงานเกษตรกรดีเด่นระดับภาค สาขา..... ประจำปี.....

ระดับประเทศ (ใบประเมินคะแนนสำหรับกรรมการระดับประเทศ)

๑๐) แบบรายงานสรุปผลการตรวจสอบผลงานเกษตรกรดีเด่นระดับภาค สาขา..... ประจำปี.....

หลักเกณฑ์การตัดสิน	คะแนนเต็ม (คะแนน)	จังหวัดที่ได้		
		ภาคเหนือ ๒ ราย จังหวัด..... ชื่อ.....	ภาคกลาง ๒ ราย จังหวัด..... ชื่อ.....	ภาคใต้ ๒ ราย จังหวัด..... ชื่อ.....
๑. ความตั้งใจและความพยายามในส่วนอุปสรรคในการสร้างผลงาน	๒๕			
๒. ผลงานและความสำเร็จของผลงาน ทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพตลอดจนระยะเวลาที่ปฏิบัติงานและความยั่งยืนในอาชีพ	๓๕			
๓. ความเป็นผู้นำและการสื่อสารเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในด้านต่างๆ	๒๐			
๔. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๒๐			
รวมคะแนน	๑๐๐			
ลำดับที่ได้				

ลงนามคณะกรรมการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นระดับกรม สาขา.....

ลงนาม.....ประธานคณะกรรมการ () ลงนาม.....คณะกรรมการ ()
 ผู้เชี่ยวชาญด้าน..... ผู้เชี่ยวชาญด้าน.....

ลงนาม.....คณะกรรมการ () ลงนาม.....คณะกรรมการ ()
 ผู้เชี่ยวชาญด้าน..... ผู้เชี่ยวชาญด้าน.....
 ผู้เชี่ยวชาญด้าน..... ผู้เชี่ยวชาญด้าน.....

11. ตารางเปรียบเทียบผลงานเกษตรกรดีเด่นระดับประเทศ สาขา..... ประจำปี.....

ระดับประเทศ
 ๑๑) ตารางเปรียบเทียบผลงานเกษตรกรดีเด่นระดับประเทศ สาขา..... ประจำปี.....

หลักเกณฑ์การตัดสิน	ผลงาน		
	อันดับที่ ๑	อันดับที่ ๒	อันดับที่ ๓
	ชื่อ.....	ชื่อ.....	ชื่อ.....
๑. ความคิดริเริ่มและความพยายามที่กล้าปรีดภาค ในการสร้างผลงาน (๒๕ คะแนน)			
๒. ผลงานและความสำเร็จของผลงาน ทั้งด้านปริมาณ และด้านคุณภาพตลอดจนระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน และความยั่งยืนในอาชีพ (๓๕ คะแนน)			
๓. ความเป็นผู้นำและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในด้านต่าง ๆ (๒๐ คะแนน)			
๔. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒๐ คะแนน)			

ผู้ส่งข้อมูล.....
 (.....)
 ตำแหน่ง.....
 วันที่...../...../.....

ภาคผนวก 3

รายงานการประชุมคณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ครั้งที่ 1/2568

รายงานการประชุม

คณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๘
วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๘ เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๖.๓๐ น.
ณ ห้องประชุมจำลอง ฮัตนโล ส.ป.ก. ราชดำเนินนอก

คณะกรรมการผู้เข้าร่วมประชุม

คณะกรรมการผู้เข้าร่วมประชุม	เลขานุการ ส.ป.ก.	ประธานกรรมการ
๑. นายเศรษฐเกียรติ กระจ่างวงษ์	ผู้ตรวจราชการกรม	กรรมการ
๒. นายกฤษณะ ตีปาละ	ผู้อำนวยการสำนักจัดการแผนที่ดินและสารบัติน	กรรมการ
๓. นายพนมไพร ตีโหม	ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
๔. นายนักปราชญ์ จีกระโทก	ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
๕. นางอาทิตย์ยา พงษ์พรหม	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร	กรรมการ
๖. นางสาวกานดา ศากยะโรจน์	ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ	กรรมการ
๗. นางสาวสุนิสา เอกธิการ	ผู้อำนวยการศูนย์ตรวจสอบและรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
๘. พันจ่าอากาศโทอภิชาติ สุทธิหาระ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบงานคลัง	กรรมการ
๙. นางสาวจินตนา ราชรักษ์	แทนผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง	กรรมการ
๑๐. นางสาวสุนิลา รุ่งกิจกุล	ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารเงินกองทุนการปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
๑๑. นายวิสุทธิ์ เลิศไกร	แทนผู้อำนวยการสำนักบริหารกองทุน	กรรมการ
๑๒. นางสาวจรรยา สุวัฒน์พิเศษ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนาระบบการเกษตร	กรรมการ
๑๓. นางสาวสุรติวดี ภาคอุทัย	แทนผู้อำนวยการสำนักพัฒนาพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
๑๔. นางสาวอรนรินทร์ ชูประดิษฐ์	ผู้อำนวยการกลุ่มนิติกรรมและสัญญา	กรรมการ
๑๕. นางสาวจรินทร์ เลณานุช	แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย	กรรมการ
๑๖. นางสาวอัจฉริยา ยวงเขตต์	ผู้อำนวยการกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ	กรรมการ
	แทนผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน	กรรมการ
	ผู้อำนวยการกลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลระยะไกล	กรรมการ
	แทนศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	กรรมการ
	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ	กรรมการ
	แทนผู้อำนวยการสำนักจัดการปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
	หัวหน้างานการจัดการทรัพย์สินและผลประโยชน์	กรรมการ
	ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตร	กรรมการ

/๑๗. นาย....

นำเสนอ

ระเบียบวาระการประชุม
คณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
ครั้งที่ 1/2568

วันที่ 26 กันยายน 2568

ณ ห้องประชุมจำลอง อีตันโก ส.ป.ก. ถนนราชดำเนินนอก

คณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ระเบียบ วาระที่ 3

เรื่อง เพื่อพิจารณา

เรื่องที่ 3

เห็นชอบ ร่าง ชื่อ หลักการ หลักเกณฑ์ และแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และเสนอเพิ่มในสาขาการเกษตรดีเด่นแห่งชาติ
ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาต่อไป

ข้อเสนอเพื่อพิจารณา (2 เรื่อง)

1. เห็นชอบ ร่าง ชื่อ หลักการ หลักเกณฑ์ และแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
2. มอบหมายฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เพื่อเสนอเพิ่มในสาขาการเกษตรดีเด่นแห่งชาติ
ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาต่อไป

มติที่ประชุม

1. เห็นชอบ ร่าง ชื่อ หลักการ หลักเกณฑ์ และแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน
เพื่อเกษตรกรรม และให้ฝ่ายเลขานุการรับข้อมูลตามข้อสังเกตของคณะกรรมการ
2. มอบหมายฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาของสำนักงานการปฏิรูป
ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เสนอเพิ่มในสาขาการเกษตรดีเด่นแห่งชาติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาต่อไป

21

QR Code

รายงานการประชุม

คณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ครั้งที่ 1/2568

วันที่ 26 กันยายน 2568 เวลา 13.30 – 16.30 น.

ณ ห้องประชุมจำลอง อีตันโก ส.ป.ก. ราชดำเนินนอก

ภาคผนวก 4

ภาพถ่ายกิจกรรมการดำเนินงานการจัดทำแนวทางเพื่อเสนอสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น
ของสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ภาพบรรยากาศการประชุมกลุ่มย่อยของคณะทำงาน
เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและยกร่างหลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น

ภาพการประชุมการจัดทำแนวทางเพื่อเสนอสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น
ครั้งที่ 1/2568 วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2568

ภาพถ่ายกิจกรรมการดำเนินงานการจัดทำแนวทางเพื่อเสนอสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น
ของสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ภาพการประชุมการจัดทำแนวทางเพื่อเสนอสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น
ครั้งที่ 2/2568 วันที่ 26 มีนาคม 2568

ภาพการประชุมคณะกรรมการจัดทำแนวทางเพื่อเสนอสาขาการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น
ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ครั้งที่ 3/2568 วันจันทร์ที่ 7 กรกฎาคม 2568

ภาพการประชุมคณะกรรมการกำหนดแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
สาขาของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ครั้งที่ 1/2568 วันที่ 26 กันยายน 2568

การจัดทำร่างแนวทาง
การกำหนดสาขาเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ
ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม